

”Våld är en entydig handling och samarbete är ömsesidigt”

- En kvalitativ studie om domare, advokat och familjerättssekreterares uppfattningar om våld och samarbetsvårigheter

” Violence is an unambiguous act and cooperation is mutual”

- A qualitative study of judge, lawyer and family law secretaries' perceptions of violence and co-operation difficulties

Annah Kjellson & Sara Salih

Examensarbete i socialt arbete och socialpedagogik 15 Hp
Socialpedagogiska programmet, 2022
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2022

Examinator: Magnus Broström

Titel: "Våld är en entydig handling och samarbete är ömsesidigt" - En kvalitativ studie om domare, advokat och familjerättssekreterares uppfattningar om våld och samarbetssvårigheter

Engelsk titel: "Violence is an unambiguous act and cooperation is mutual" - A qualitative study of judge, lawyer and family law secretaries' perceptions of violence and co-operation difficulties

Sidantal: 48

Författare: Annah Kjellson och Sara Salih

Datum: maj 2022

Sammanfattning

Studiens syfte var att undersöka hur professionella uppfattar relationen mellan våld och samarbetssvårigheter. Arbetet tar även fasta på hur dessa uppfattningar konstrueras i familjerätt kontra domstol. Fem semistrukturerade intervjuer genomfördes med tre familjerättssekreterare, en domare och en advokat som arbetar med familjerättsliga mål på olika platser, runt om i Sverige. Intervjuerna genomfördes via Microsoft Teams, ansikte mot ansikte och per telefon. Det empiriska materialet som intervjuerna genererade analyserades med en tematisk analys. Det socialkonstruktivistiska perspektivet användes vid analysarbetet tillsammans med tidigare forskning, där fokus främst har legat på perspektivets syn på begreppen kön, makt och kunskap. Tidigare forskning har visat att domstol inte beaktar våld i vårdnadstvister i tillräckligt stor utsträckning samtidigt som flera studier också visat att familjerätten inte heller tar hänsyn till våld i deras arbete. Resultatet visade att begreppet samarbetssvårigheter beskrivs som intressekonflikter av familjerättssekreterare och som värdekonflikter av domare och advokat. De professionella hade en varierad uppfattning kring samarbete mellan föräldrar i de fall då våld förekommit. Majoriteten av informanterna beskrev att ett samarbete där det förekommit våld präglas av en maktobalans mellan föräldrar. Slutligen visade resultatet att advokaten och samtliga familjerättssekreterare bedömde uppgifterna om våld som trovärdiga, trots att det inte styrkts genom dom. Domstolen är av den uppfattningen att det behöver finnas någon omständighet som bekräftar uppgifter om våld, vilket följaktligen påverkar domstolens slutgiltiga bedömning kring uppgifter om ostyrkt våld. Studien visade däremot inte vilka våldsformer informanterna hade i beaktning när de delgav författarna sina beskrivningar.

Nyckelord: Vårdnadstvister, samarbetssvårigheter, makt, trovärdighet, familjerätt, domstol

Tack!

En intensiv men utvecklande vårtermin i skrivandes tecken börjar nu lida mot sitt slut. Vi vill därför ta tillfället i akt att tacka ett par personer som bidragit till att denna uppsats tillslut blivit realiserad. Först och främst vill vi rikta ett stort tack till er familjerättssekreterare, advokat och domare som tagit er tid att delge oss era kunskaper och erfarenheter kring detta viktiga ämne. Utan er hade denna uppsats inte varit möjlig! Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare, Jonas Hallberg som stöttat, väglett och inspirerat oss i vårt skrivande. Sist men inte minst vill vi också rikta ett stort tack till vänner och familj för er stöttning och ert tålamod under denna period när allt vårt fokus har legat på skrivandet. Vårt arbete med denna uppsats har bidragit till nya kunskaper och insikter som vi kommer ta med oss i livet och i vår framtida yrkesroll.

Annah Kjellson och Sara Salih

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Tidigare forskning.....	2
Varför tvistar de?	3
Hur domstol kontra familjerätt beaktar våld	3
Samarbete möjligheter och hinder	5
Bedöma trovärdigheten kring uppgifter om våld.....	6
Sammanfattning av forskningsöversikt.....	6
Teoretiskt ramverk.....	7
Socialkonstruktivistiskt perspektiv	7
Begrepp	8
Makt	8
Kön.....	8
Kunskap	9
Hur skall teorin användas?.....	9
Kritik mot det socialkonstruktivistiska perspektivet.....	10
Metod	11
Val av ansats och datainsamlingsmetod	11
Urval	11
Genomförande.....	12
Etiska övervägande	13
Bearbetning och analys	15
Tabell 1 – Beskrivande text om tabellens innehåll	16
Tillförlitlighet och trovärdighet	16
Metoddiskussion	17
Resultat och analys	18
Konflikter och samarbetssvårigheter	18

Relationen mellan samarbete och våld	21
Maktobalans sinsemellan föräldrar	21
Samarbete kring umgänge trots uppgifter om våld	22
Våldet (ej) styrkt	25
Riskbedömningar	26
(o)tvivelaktiga uppgifter om våld	28
Tvisternas komplexitet.....	29
Diskussion.....	30
Resultatdiskussion.....	30
Implikationer för socialt och socialpedagogiskt arbete	33
Kritiska reflektioner	33
Vidare forskning	34
Litteraturförteckning	35
Bilaga 1 Informationsbrev familjerättssekreterare	
Bilaga 2 Informationsbrev advokat	
Bilaga 3 Informationsbrev domare	
Bilaga 4 Intervjuguide familjerättssekreterare	
Bilaga 5 Intervjuguide advokat	
Bilaga 6 Intervjuguide domare	

Inledning

Att leva ett liv fritt från våld är en grundläggande mänsklig rättighet, vilken återfinns i Sveriges jämställdhetspolitiska mål (Regeringskansliet, 2017). Ändå visar Jämställdhetsmyndigheten (2022) att barn kan tvingas till fortsatt kontakt och umgänge med en våldsutövande förälder, eftersom domstolar inte beaktar våld i deras bedömning. En separation är inte sällan förenad med livsfara för de kvinnor som lever med en våldsverkande man, samtidigt som barn också riskerar att bevittna eller utsättas för våld i samband med föräldrars separation, i de fall där de tidigare förekommit våld (Jämställdhetsmyndigheten, 2022). I vårdnadstvister som rör vårdnad, boende och umgänge förekommer det ofta uppgifter om våld mot en förälder eller ett barn (Socialstyrelsen, 2016). Det sociala fenomenet vårdnadstvister uppmärksammades i Sverige under senare delen av 1970-talet då familjenormerna förändrades och skilsmässor ökade i antal (Bergman & Rejmer, 2017). Enligt Socialstyrelsen (2011) klarar majoriteten av föräldrar som gått skilda vägar att nå samförstånd på egen hand, i frågor som rör barnen, medan de som inte kommer överens i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge kan behöva stöd av familjerätt, eller få frågan prövad i domstol (Socialstyrelsen, 2011). Familjerättssekreterare kallas de professionella vilka på uppdrag av domstolen utreder vårdnad, boende och umgänges mål. En utredning som sedan utmynnar i en rekommendation, vilken ligger till grund för domstolens beslut (Hans et al., 2014). Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (2016) menar att denna rekommendation bygger på en redogörelse för vilken, eller vilka, lösningar som socialtjänsten anser är förenliga med barnets bästa. Ett yttrande som får stor betydelse för målets utgång och därmed också för de inblandade parternas liv.

I flera av de vårdnadsärenden som familjerättssekreterare hanterar förekommer det anklagelser om våld och övergrepp av den ena föräldern mot den andre. Här kan det å ena sidan bli problematiskt ur rättssäkerhetssynpunkt om familjerättssekreterare låter deras bedömning färgas av våldsanklagelser. Å andra sidan kan barn riskera att fara illa om de bortser från uppgifter om våld om det inte finns någon dom som bekräftar att våldet har ägt rum (Socialstyrelsen, 2011). Något som kan ge långtgående konsekvenser för den utsattas hälsa och välbefinnande på både kort och lång sikt. Våld har således en negativ inverkan på individens välmående såväl som på samhällets ekonomi (Universitetskanslersämbetet, 2015). Jämställdhetsutredningen har uppskattat kostnaderna för våld mot kvinnor i nära relationer, vilket uppgår till 16 miljarder kronor per år (SOU 2015:86). På uppdrag av regeringen har Jämställdhetsmyndigheten (2022) kartlagt hur domstolen beaktar uppgifter om våld eller andra övergrepp i vårdnads mål. I myndighetens kartläggning av domar påvisas det att uppgifter om våld omformulerats av domstolar till samarbetssvårigheter. Det framkommer vidare att domstolen bedömt en förälder och barns vistelse i skyddat boende som samarbetssvårigheter. Detta kan enligt Jämställdhetsmyndigheten leda till att uppgifterna om våld eller andra övergrepp osynliggörs eller förminskas. I domstolens riskbedömning riktas fokus mot föräldrars konflikt, vilket kan leda till att uppgifter om våld förminskas eller osynliggörs. Vidare framgår det att svenska domstolar inte beaktar det ojämlika maktförhållande som finns mellan våldsutövaren och den våldsutsatta, vilket de menar kan tyda på att domstolar inte har tillräckligt med kunskap om våldsutsatthet och dess konsekvenser för såväl barn som vuxna (Jämställdhetsmyndigheten, 2022).

Att synliggöra ett fenomen som våld är en förutsättning för att kunna motverka det och då spelar rättsväsendet en viktig roll. För att kunna förebygga våldsamma handlingar måste vi förstå vilka mekanismer som ligger bakom dessa beteenden på de sociala arenor där både professionella och medborgare vistas i sin vardag (Skau, 2018). Enligt Bergman och Rejmer (2017) är det högst relevant att studera hur yrkesverksamma i socialt arbete hanterar frågor som rör vårdnadstvister, särskilt med tanke på att socialarbetare i sin praxis förser domstolarna med information och vårdnadsutredningar (Bergman & Rejmer, 2017). Varför uppgifter om våld får betydelse i familjerättssekreterares utredningar, för att sedan förminskas i domstolens slutliga bedömning är ännu inte klarlagt, heller inte varför domstolen skriver om våld till samarbetsvårigheter (Jämställdhetsmyndigheten, 2022). Utifrån ovanstående resonemang kan det anses finnas ett behov av att studera hur olika professioner uppfattar relationen mellan våld och samarbetsvårigheter samt studera hur dessa uppfattningar konstrueras i familjerätt kontra domstol. Med denna utgångspunkt är det möjligt att studien kan tillföra kunskap till professionella som arbetar med vårdnadsfall.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka professionellas uppfattningar om relationen mellan våld och samarbetsvårigheter. Arbetet tar även fasta på hur dessa uppfattningar konstrueras i familjerätt kontra domstol.

- Hur beskriver professionella begreppet samarbetsvårigheter?
- Hur uppfattar professionella att våld påverkar samarbetet mellan föräldrar?
- Hur bedömer professionella trovärdigheten kring uppgifter om våld?

Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning som berör kunskapsläget inom problemområdet, vilket är av stor vikt för att skapa förståelse för hur professionella uppfattar relationen mellan våld och samarbetsvårigheter i vårdnadstvister. Studiens forskningsområde redovisas utifrån både nationella och internationella studier, vilka behandlar både familjerätt och domstolens perspektiv. Den tidigare forskningen presenteras under följande rubriker: *Varför tvistar de? Hur domstol kontra familjerätt beaktar våld, Samarbete möjligheter och hinder, Bedöma trovärdigheten kring uppgifter om våld*. Kategorierna som redovisas är inte uteslutande utan mer överlappande. Den tidigare forskningen har sökts fram med hjälp av kedjesökningar från tidigare studier och rapporter som undersökt liknande område. Tidigare forskning har även sökts via Högskolan Väst biblioteks databas, främst från Sociology Source Ultimate, då denna databas omfattar ämnen som våld och socialt arbete. De sökord som använts är, domestic violence, conflicts, family law, separations, custody, equal parent presumption, custody dispute, custody dispute violence. För att avgränsa sökningen ytterligare har året begränsats från 2017 fram till 2022. Då det fanns relevant litteratur för studiens problemområde i äldre artiklar har författarna valt att till viss del frångå årtalsspannet. Den forskningsöversikt som presenteras nedan har ett vidare perspektiv med fokus på att få ett större urval och för att få en god översikt över problemområdets kunskapsläge.

Varför tvistar de?

Bergman och Rejmer (2017) undersökte tvister som rör vårdnad, boende och umgänge genom att studera domstolshandlingar från tre tingsrätter i Sverige via en kvalitativ och kvantitativ metod, där 44 av 440 ärenden slumpmässigt valts ut för analys. Studien syftade till att försöka förstå de konflikter som ligger till grund för föräldrarnas tvister. Dessa konflikter delade forskarna in utifrån begreppen intresse- och värdekonflikter. Det inte är ovanligt att konflikterna bygger på en kombination av de båda begreppen, men värdekonflikter är den vanligaste typen av konflikter i vårdnadsärenden. Intressekonflikter handlar oftast om brist på information eller kommunikation. Där den ena föräldern exempelvis anser att det är svårt att kunna kommunicera med den andra föräldern eller få adekvat information som är av vikt för barnet, vilket inte kan tillhandahållas på annat sätt än genom den andra föräldern (Bergman & Rejmer, 2017). Andra typer av intressekonflikter rör tid med barnet där den ena förälder är angelägen om att få mer umgänge med sitt barn, eller där en förälder är missnöjd över hur bestämmelser kring umgänget har efterföljts av umgängesföräldern. Intressekonflikter kan också omfatta hur barnbidrag och underhåll ska fördelas eller hos vem barnet ska ha sitt stadigvarande boende (Bergman & Rejmer, 2017; Bruno, 2018a). Värdekonflikter handlar bland annat om den ena förälderns uppfattning om den andres bristande omsorgsförmåga om barnen. Konflikterna handlar också om samarbetssvårigheter där föräldrarna är oeniga i frågor som rör exempelvis, skolval, boende, BUP-kontakt etcetera. I andra fall rör värdekonflikter den ena förälderns våld, hot och kränkningar gentemot den andra föräldern vilket har föranlett en vårdnadstvist. Värdekonflikt handlar också om en förälders missbruk, eller en förälders psykiska ohälsa (Bergman & Rejmer, 2017).

Hur domstol kontra familjerätt beaktar våld

För att yrkesverksamma inom det familjerättsliga området ska kunna beakta våld behöver de enligt forskningen göra adekvata riskbedömningar rörande, vårdnad, boende och umgänge. Vilket dels, kräver att professionella har kunskap om våld och dess konsekvenser för barn, dels ha kunskap om riskerna för att exponeras för våld igen, i det fall där det framkommit uppgifter om att barnet tidigare utsatts för våld (Bruno, 2018a; Forssell & Cater, 2015). Ändå visar flera studier att det finns en avsaknad av riskbedömningar i domstolens utredningar (Bruno, 2018a; Jämställdhetsmyndigheten, 2022). I en nationell enkätstudie (n=329) vilken har besvarats av advokater, domare, familjerättssekreterare och föräldrar som varit part i en vårdnadstvist, framgår det att tingsrätten inte lägger någon större vikt vid partnervåld i vårdnadstvister, i de fall där våldet inte har fastställts i en dom innan tvisten påbörjats. Tingsrätten övervägde heller inte enligt Rejmer huruvida barnet hade bevittnat våldet eller inte (Rejmer, 2002). Detta kan tyda på att det finns en gemensam uppfattning hos familjerätt och domstol att misshandel kopplat till separation inte bör vara sig påverka eller styra frågor som rör vårdnad och umgänge (Bruno, 2015). En förklaring till varför våld trots detta ändå inte beaktas kan enligt Hans et al. (2014) ha att göra med att våld i vårdnadstvister inte är unikt och att det därför möjligen normaliseras. Denna internationella studie genomfördes genom en flersegmenterad faktoriell vinjett via en internetbaserad enkät, vilka (n=607) professionella som arbetar med vårdnadsutredningar och bedömningar, fick besvara. Studien syftade till att undersöka om professionellas bedömning av trovärdighet påverkas av det påstådda våldets karaktär, eller då

det finns uppgifter om motvåld. Men också om detta får någon betydelse när de professionella sedan ska lämna förslag till beslut, i fråga om vårdnad (Hans et al., 2014). Dessa uppfattningar kan följaktligen leda till att även domstolen bortser från en förälders tidigare våldsbeteende i vårdnadsfall genom att våldet inte skrivs fram. Våldet får därmed inte den uppmärksamhet den förtjänar i relation till beslut i familjerättsliga mål (Hans et al., 2014; Zaccour, 2020).

I en kanadensisk studie har forskarna via en kvalitativ dokumentationsanalys granskat domstolsbeslut och överklagan som rör vårdnadsärenden där resultatet visar att våld i hemmet riskerar att förminska eller döljas genom att domstolar skriver om våldet till konflikter. Studien visar att domare i hovrätten tenderar att framställa mödrars anklagelser om våld till olösta problem och våldet uppmärksammas därför i en liten omfattning (Zaccour, 2020). Till skillnad från (Hans et al., 2014; Rejmer, 2002; Zaccour, 2020) forskningsstudier visar Jämställdhetsmyndigheten (2022) att familjerätten beaktar våld och skriver fram det i sina beslutsunderlag. Jämställdhetsmyndigheten (2022) har på uppdrag av regeringen granskat 814 domar, upplysningar och utredningar i vårdnadsfall i syfte att kartlägga i vilken utsträckning uppgifter om våld och övergrepp beaktas i domstolar samt, hur det framförts i domar rörande vårdnad, boende och umgänge. I rapporten framgår det att domstolar i högre utsträckning fokuserar på samarbetsvårigheter än på uppgifter om våld (Jämställdhetsmyndigheten, 2022). Vilket kan tänkas illustreras även i Forssell och Cater (2015) studie där resultatet visar att många barn har umgänge med, eller gemensam vårdnad av, en våldsutövande pappa (Bruno, 2018b; Forssell & Cater, 2015). Ändå visar Archer-Kuhn (2018) kvalitativa intervjustudier (n=5) att konflikter och dålig kommunikation kan dölja såväl våld som kontroll mellan föräldrar. Varför det är av vikt att förstå att våld mellan två föräldrar inte bara handlar om fysiskt våld, utan att det även kan innefatta både tvång och kontroll. Vilket i sin tur kan utövas av såväl den våldsutövande föräldern som en professionell, genom att den yrkesverksamma ställer krav på att den våldsutsatta föräldern ska kunna upprätthålla en kontinuerlig kontakt mellan barnen och föräldern som utövat våld (Archer-Kuhn, 2018).

I Hans et al. (2014) internationella studie framgår det att informanterna rekommenderar gemensam vårdnad oavsett vilken typ av våld det handlar om (Hans et al., 2014). Nationell forskning visar att tingsrätt beslutar om gemensam vårdnad i fler fall där det förekommit våld jämfört med de tvister där det saknades uppgifter om våld (Rejmer, 2002). Resultatet visar att fäder med högre socioekonomisk status och god verbal förmåga har mer kontakt och umgänge med sina barn trots uppgifter om våld än de pappor som inte har vare sig det ena eller det andra. Vilket enligt forskarna kan tyda på att de våldsamma fäderna använder sin verbala skicklighet för att övertyga socialsekreterare, mammor eller domstolen om att umgänge med dessa pappor är förenligt med barnets bästa. De professionellas föreställningar om hur våldsverkande fäder bör vara kan emellertid hindra dem från att tolka och erkänna våldshandlingar när det utövas av fäder som inte faller inom ramen för deras föreställningar om den "typiska" våldsverkaren (Forssell & Cater, 2015). En internationell observationsstudie har kommit fram till att familjerättssekreterare inte ska ha stereotypiska föreställningar om våldsoffret och förövaren, eftersom det kan påverka de professionellas trovärdighet (Behounek & Hughes Miller, 2021).

Samarbete möjligheter och hinder

I regeringens proposition (2020/21:150) framgår det att domstolen särskilt ska beakta föräldrars förmåga att ta ett gemensamt ansvar gällande frågor som rör barnet och att det därmed inte längre ska fästa särskilt avseende vid föräldrarnas förmåga att samarbeta. Utredningen visar att det tidigare har funnits ett för stort fokus på föräldrarnas samarbetsförmåga, där en förälder argumenterar för en annan förälders brister för att hävda samarbetsvårigheter, vilket följaktligen kan leda till att konflikter mellan föräldrar ökar (2020/21:150). I Sverige är kärnfamiljen en överordnad norm i samhället, vilket innebär att kärnfamiljen ska hållas ihop till varje pris (Bruno, 2018b). När två föräldrar som separerat kan komma överens och ha ett gott samarbete gällande barnen minskar de negativa konsekvenserna och riskerna för barn avsevärt (Holtzworth-Munro et al., 2021). För att få till ett lyckat samarbetsamtal mellan två föräldrar är det viktigt att medlaren tillhandahåller en miljö där ingen förälder tvingas till något, där både föräldrarna har lika stor förhandlingskraft och där föräldrarna själva är starka nog att förhandla för egen räkning för att tillsammans nå en överenskommelse som är förenad med barnets bästa. Något som kan bli vanskligt i de fall där en förälder har utövat våld mot en medförälder. Detta eftersom den våldsutövande föräldern genom våld, makt och kontroll kan få den våldsutsatta föräldern att ingå i riskfyllda överenskommelser av rädsla för den andra föräldern (Holtzworth-Munro et al., 2021). Det finns således alltid en maktobalans mellan två föräldrar där den ena har utövat våld mot den andra. Där en överenskommelse kan ge uttryck för den maktrelation som finns mellan dessa föräldrar snarare än att redovisa den underordnade förälderns faktiska vilja och önskemål. Det är därför av vikt att domstolar skiljer på vårdnadstvister där våld utövats av en förälder mot en medförälder eller barn och tvister som präglas av konflikter och samarbetsvårigheter (Behounek & Hughes Miller, 2021; Jämställdhetsmyndigheten, 2022).

I en amerikansk studie har forskarna använt sig av en sekundär analys av kvalitativa data från en tidigare studie, vilken hade intervjuat (n=23) mödrar med negativa vårdnadsmål efter att ha varit utsatta för våld. Syftet var att undersöka våldsutsatta mödrars upplevelser av vårdnadstvister. I resultatet framgår det att rättsprocessen om vårdnad dels, är komplex dels, utgör en stressfaktor för familjen. Resultatet visar också att det våldsutsatta föräldrarna inledningsvis litade på att familjerätten skulle skydda deras barn från de våldsamma föräldrarna. Ett förtroende som sedan brast till följd av att familjerätten inte uppmärksammade det våld som de blivit utsatta för (Khaw et al., 2021). Archer-Kuhn (2018) studie visar att en våldsutsatt förälder är angelägen om att skydda sig själv och sina barn mot den föräldern som utövat våld mot dem. Detta sker vanligen enligt forskaren genom att den våldsutsatta hindrar den våldsutövande föräldern från att träffa deras gemensamma barn (Archer-Kuhn, 2018). Andra våldsutsatta föräldrar känner sig istället tvingade till att upprätthålla kontakten med den våldsutövande föräldern för att främja samt, underlätta samarbetet mellan umgängesföräldern och barnen (Khaw et al., 2021). En våldsutsatt förälder som på olika sätt hindrar barnet från att ha kontakt med sin våldsutövande förälder, kan enligt forskaren riskera att förlora vårdnaden om sina barn (Archer-Kuhn, 2018).

Bedöma trovärdigheten kring uppgifter om våld

Avilei (2021) har i en kvalitativ studie intervjuat (n=10) män och (n=9) kvinnor som felaktigt anklagats för våld. I forskningen har informanterna varit i konflikt med deras tidigare partner, vars anmälan skickats in till polisen och där vissa av deltagarna också har varit aktuella för vårdnadsfall i domstol. Studien visar att det ungefär lika stor andel kvinnor som män felaktigt riktar anklagelser om våld, vilket motsäger de stereotypiska föreställningarna om att mödrar är mer benägna att falskt anklaga fäder (Avilei, 2021). Till skillnad från Avilei (2021) studie visar annan forskning att det oftast är fäder som kommer med falska uppgifter om våld i tvister men att det trots det finns en gemensam uppfattning hos domstolar att det är mödrar som kommer med anklagelser om våld, för att få fördelar i en pågående vårdnadstvist (Archer-Kuhn, 2018; Hans et al., 2014). Forskning visar att falska anklagelser om våld främst mot barn, är ytterst sällsynt. En anledning till att våldet förminskas i vårdnadstvister är att våld mellan två skilda föräldrar i en tvist ses som konflikter snarare än våld, eller att våldet uppfattas vara ömsesidigt. Uppfattningar som följaktligen kan få stora konsekvenser när familjerättssekreterare ska beakta våld i vårdnadstvister (Hans et al., 2014).

Det finns således svårigheter i att bevisa trovärdigheten för våldet som skett, något som kan bero på trauma, men det finns också de mödrar som ihärdigt lägger fram bevis för våld till domstolen men riskerar att straffas för föräldraalienation. Om en moder begränsar kontakt med den våldsutövande fadern, innehar en negativ syn, eller visar fientlighet, kan det betraktas som ett alierande beteende. Det kan därför utgöra svårigheter för modern att ge domstolen en fullständig beskrivning av faderns bristande föräldraförmåga och samtidigt framstå som vänlig och samarbetsvillig. Även om fadern sannolikt är våldsam och alierande mot barnen är det modern som förlorar vårdnaden (Zaccour, 2020). Det våld som föräldrar utsatts för ignoreras eller förminskades av professionella, vilket rimligen kan bero på en kunskapsbrist om våld i nära relationer och dess effekter. De negativa interaktionerna med professionella ledde till att mödrar anpassade sig till systemet för att få ett mer gynnsamt vårdnadsbeslut. Till exempel anpassade mödrarna sina beteenden till de oskrivna reglerna och hanterade sina känslomässiga reaktioner på ett adekvat sätt. Vidare kunde mödrarna dra sig för att söka psykologisk hjälp, i synnerhet med tanke på den påfrestning en vårdnadstvist kan innebära. I de allra flesta fall var de rädda för att få psykologiska utlåtanden dokumenterade, detta då det ibland kan användas emot dem i vårdnadstvister (Khaw et al., 2021).

Sammanfattning av forskningsöversikt

Sökningen efter tidigare forskning pågick tills dess att författarna till föreliggande studie fått en god överblick över forskningsområdet. För att nå en god överblick läste författarna ett stort antal internationella och nationella vetenskapliga artiklar, rapporter och avhandlingar. En del artiklar, avhandlingar och rapporter sällades bort då de inte föll inom ramen för studiens syfte och frågeställningar. För att den tidigare forskningen skulle erhålla en god kvalitet har författarna använt sig av studier och avhandlingar som genomgått granskning. Författarna har också använt sig av en nyligen publicerad rapport från Jämställdhetsmyndigheten, vilken författarna anser vara tillförlitlig då den är framställd av en myndighet. I avsnittet tidigare forskning har författare lyft fram likheter såväl som skillnader mellan de valda studierna och,

eller, rapporten. Ovanstående studier bekräftar att rättsväsendet inte beaktar våld i sina beslut rörande vårdnadsmål. De framgår också att domstolar tenderar att skriva om våld till samarbetssvårigheter. De redogör också för att tvister inte sällan beror på värdekonflikter snarare än intressekonflikter. De framgår också att det är vanskligt att försöka få till stånd ett samarbete mellan föräldrar i de fall våld förekommit samt, vilka konsekvenser det kan innebära för den våldsutsatta om denne begränsar den våldsverkande förälderns kontakt med barnet. Gällande synen på trovärdighet kring uppgifter om våld framgår det en varierande uppfattning om detta fenomen.

Teoretiskt ramverk

För att förstå professionellas uppfattningar om relationen mellan samarbetssvårigheter och våld samt hur dessa föreställningar sedan konstrueras i familjerätt kontra domstol, utgår denna studie från det socialkonstruktivistiska perspektivet. Detta perspektiv bidrar till att synliggöra samtidens syn på våld och samarbetssvårigheter.

Socialkonstruktivistiskt perspektiv

Det socialkonstruktivistiska perspektivet kan ses som en beteckning för en rad nyare teorier som växte fram genom en uppgörelse från traditionella synsätt under 1800-talet och 1900-talet. Under senare tid har detta perspektiv väckt ett intresse hos många professionella bland annat, hos psykologer, jurister, statsvetare och sociologer. Perspektivet ledde till många diskussioner exempelvis kring frågan om vad verkligheten består av och huruvida den vetenskapliga kunskapen är socialt konstruerad. Socialkonstruktivismen beskrivs som ett kritiskt perspektiv som innefattar ett sätt att se något som socialt konstruerat. Det är därför av stor vikt att ha ett reflexivt tankesätt kring sociala företeelser som för andra kan betraktas som något naturligt och självklart. Vidare beskrivs familjerelationer och kön som något socialt konstruerat, likaså samhällets normer kring hur en individ ska bete sig och föra sig i sociala sammanhang. Vissa människor anser att sociala beteenderegler är naturligt betingade medan socialkonstruktivister menar att människors sätt att föra sig i sociala sammanhang är socialt konstruerat (Wenneberg, 2010). Individuer konstruerar också sin syn och uppfattning om världen och olika fenomen. Erfarenheter av verkliga problem kan ibland sägas bidra till en allmängiltig uppfattning om ett visst fenomen, som ett socialt problem. Inte sällan kan vi genom våra föreställningar också konstruera sociala problem, utifrån individens egna uppfattningar kring fenomenet trots att det i själva verket inte finns några belegg för dessa antagande (Mattsson, 2021).

Vetenskapssynen inom socialkonstruktivismen kan beskrivas som en konstruktion, där kunskap konstrueras och skapas dagligen genom människor i interaktion med andra människor, men också med omvärlden i stort. Detta innebär emellertid att socialkonstruktivister intar en kritisk hållning till sina egna såväl som till andras antaganden. Varför socialkonstruktivister är öppna för att ständigt förändra sina egna föreställningar om verkligheten och världen. Individernas sätt att tolka världen och fenomen är alltså oberoende av objektiv observation utan snarare ett resultat av de processer som pågår sinsemellan människor (Burr, 2015).

Verklighetssynen utgår från att världen och den verklighet människor lever i är socialt konstruerad. En värld som människor föds in i där det redan finns kategoriseringar och andra

konceptuella ramar som människor förhåller sig till. Verkligheten skapas genom språket, via våra namngivande, kategoriseringar, beskrivningar, berättelser och förklaringar vilka har konstruerats av människor som levtt förr i världen men också av människor som lever i den just nu. Inom socialkonstruktivismen är språket centralt och det som skapar våra konstruktioner, samtidigt som det bidrar till att våra erfarenheter och handlingar tillskrivs sin mening (Burr, 2015). Diskursen inom socialkonstruktivismen kan förenklat beskrivas som den ram vilken bestämmer vem som har makt över språket och vem som beslutar över kunskapen. Kunskap konstrueras således alltid via maktrelationer och är heller aldrig fri från människans tolkning (Mattsson, 2021).

Begrepp

I samband med socialkonstruktivismen återkommer en del centrala begrepp vilka kräver en vidare fördjupning. Denna studie utgår från det socialkonstruktivistiska perspektivet på makt, kunskap och kön.

Makt

Foucault (2002) menar att makt inte rättar sig efter en enda persons val eller beslut utan menar snarare att samhället i stort omfattas av ett maktsystem. Det innebär att makt finns integrerad i samhällsstrukturen och kan därför inte kontrolleras av en enskild individ utan är snarare ett komplicerat växelspel mellan flertaliga styrkehållanden i ständig rörelse som utformas och verkar inom exempelvis institutioner, grupper och familjer. För att kunna synliggöra makt krävs det menar Foucault att förhållandet mellan de olika krafterna inom ett bestämt fält så som en institution noggrant undersöks (Foucault, 2002). Burr (2015) redogör för Foucault syn på makt vilket han menar hänger samman med kunskap. Foucault menar enligt Burr att den nuvarande kunskap som råder i samhället präglar individens makt att handla, kontrollera eller bli kontrollerad samt, hur människor gör anspråk på de resurser som finns. I och med det kan individer enligt Burr använda sig av makt genom att hänvisa till diskurser som legitimerar deras handlingar. Makt är som mest effektiv när den används för att producera kunskap (Burr, 2015). Foucault menar enligt Skau (2018) att makt endast existerar när den omsätts i handling, i den grad att den påverkar potentiella beteenden hos andra och det möjliga utfallet av interaktionerna (Skau, 2018). Vidare framhåller Mattsson (2021) vikten av att göra sig uppmärksam på överordnade grupper i samhället, vilka på grund av sin maktposition har tolkningsföreträde vad gäller hur människor ska uppfatta världen. Det är därmed de överordnade grupperna som bidrar till att maktstrukturer upprätthålls. Det är också de som konstruerar människors uppfattningar kring vad som är normalt och avvikande samt konstruerar kategorier som de sedan ordnar, sorterar och rangordnar. Dessa maktstrukturer upprätthålls genom organisationer, lagstiftning och den enskilde socialarbetarens föreställningar. Människor formas därmed oavsiktligt av såväl samhället som dess strukturer, vilka individerna lever inom (Mattsson, 2021).

Kön

Genom olika former av sociala processer skapar och återskapar individer tillsammans gemensamma antaganden om verkligheten och om hur saker och ting är. Ömsesidigt konstruerar och tillskriver människor exempelvis egenskaper för fader- och moderskap.

Individer är också benägna att konstruera det svenska samhället och de svenska männen som jämställda och fria från förtryck. Därför uppfattas misshandlade kvinnor och barn som en företeelse för den enskilda mannens individuella problem, i stället för att förklara och förstå det utifrån samhällsstrukturer och kulturella värderingar. Dessa antaganden skulle i stället kunna förklaras genom maktstrukturer. Eftersom människor utvecklar gemensamma föreställningar om hur individen ska tolka och tala om manligt kontra kvinnligt kan verkligheten styras av människors förståelse att styra och skapa världen på det sätt som individen själv väljer att göra den till. Som enkelt förklarar handlar om de kategorier och grupper som samhället skapar och sedan rangordnar, där män står över kvinnor i den hierarkiska ordningen, vilket är tydligast att se på en strukturell, övergripande nivå. Könsordningen gör att individer har en bestämd uppfattning om hur män och kvinnor bör uppträda, eller vad de förväntas göra (Mattsson, 2021).

Kunskap

Foucault (2003) redogör för kunskap och beskriver att den hänger samman med makt. Det filosofen menar är att dessa två begrepp ömsesidigt påverkar varandra och kan därmed ses som ett växelspel som ständigt förstärker varandra. Eftersom individer inte kan erhålla eller utöva makt utan kunskap kan det heller inte sägas att kunskap är oberoende av maktförhållanden (Foucault, 2003). Mattsson (2021) tolkar Foucault som menar att kunskap aldrig är fri från människans tolkning, heller inte från maktrelationer, varför han enligt författaren intar en kritisk hållning till kunskap. Burr (2015) menar att kunskap dagligen konstrueras, sinsemellan människor genom social interaktion, och är en kunskapsprocess som enligt denna ansats pågår hela livet. Vidare påverkas det som individer uppfattar som sanning, enligt denna teori, av vilket socialt-, kulturellt- och historiskt sammanhang som individerna befinner sig i. Detta har i sin tur en inverkan på människors nuvarande sätt att se på världen och ett fenomen, och som även påverkar deras sätt att handla (Burr, 2015). Människor i samhället delar med sig av sina erfarenheter och kunskaper på olika sociala arenor som individer följaktligen gör tolkningar av. Tolkningar som sedan länkas samman till en gemensam uppfattning. Det kan vara via språket, hur vi för oss, eller talar, men även vår produktion av nyheter, politik och vetenskap. Tolkningar kan således påverka människors antaganden om verkligheten vilka människor således ser som objektiva-, naturliga sanningar (Mattsson, 2021).

Hur skall teorin användas?

En bakgrund av socialkonstruktivismen och dess begrepp, makt, kön och kunskap har beskrivits. Denna studie syftar till att undersöka professionellas uppfattningar om relationen mellan samarbetsvårigheter och våld, varför det är de professionellas berättelse och perspektiv som ska belysas samt, analyseras utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Då socialkonstruktivister antyder att verkligheten bara kan förstås genom den egna tolkningen av världen, som härrör från subjektiva och intersubjektiva erfarenheter bör de professionella ha olika berättelser och olika syn på verkligheten utifrån deras erfarenheter och kulturer. Dessa varierade uppfattningar om verkligheten påverkar följaktligen hur de professionella konstruerar dess sociala institution, vilket kommer vara av stor betydelse för uppsatsens analytiska del. Genom att analysera den insamlade empirin genom ett socialkonstruktivistiskt

perspektiv kan författarna undersöka hur fenomenet samarbetsvårigheter, trovärdighet och våld uppfattas och konstrueras olika hos professionella som arbetar med familjerättsliga mål. Men också hur män och kvinnor, fader- och moderskap uppfattas och konstrueras utifrån de professionellas perspektiv.

Kritik mot det socialkonstruktivistiska perspektivet

En kritik rörande studiens teoretiska ansats, socialkonstruktivismen är att perspektivet enligt Burr (2015) antyder att individers sätt att se på världen och ett fenomen samt vad denne betraktar som sanning eller inte varierar, beroende på vilket socialt-, kulturellt- och historiskt sammanhang denne befinner sig i (Burr, 2015). Detta innebär emellertid att det inte finns en enda sanning, eftersom människor tillhör olika sociala, kulturella och historiska kontexter. Det kan därför vara rimligt att uttrycka tvivel om huruvida informanternas uppfattningar och kunskap om våld i vårdnadstvister är att betrakta som sanningar, eller inte.

Mattsson (2021) menar att språket hjälper människor att förstå hur verkligheten och fenomen ska uppfattas. Detta genom exempelvis beskrivningar och kategoriseringar där överordnade grupperna i samhället har tolkningsföreträde (Mattsson, 2021). En kritik kan därmed vara att överordnade grupper i samhället genom lagstiftning och andra föreskrifter sätter ramarna för hur professionella ska tolka fenomenen våld och samarbetsvårigheter. Uppfattningar som kan skilja sig åt beroende på vilket historiskt eller kulturellt sammanhang som råder i ett specifikt land. Det är därför troligt att studiens resultat endast rör den svenska kontexten och att utfallet hade blivit ett annat om studien upprepats i ett land utanför Sverige.

Andra typer av kategoriseringar görs genom att människor delas in utifrån sitt kön det vill säga, utifrån man eller kvinna. Socialkonstruktivister antyder enligt Mattsson (2021) att kön är något som är socialt konstruerat samtidigt som individer själva praktiserar sitt kön, utifrån de förväntningar som finns på manligt respektive kvinnligt (Mattsson, 2021). Begreppet synliggör de maktstrukturer som finns mellan de biologiska könen. Däremot finns det även orättvisor inom gruppen män och gruppen kvinnor eftersom individer också frivilligt eller ofrivilligt tillhör andra kategoriseringar. En man kan exempelvis vara missbrukare, ha låg socioekonomisk status och samtidigt vara pappa. Något som förmodligen inte kommer synliggöras i denna studie.

Vidare anser socialkonstruktivister enligt Burr (2015) att kunskap är något som konstrueras dagligen mellan människor när de integrerar med varandra och att det därmed är en kunskapsprocess som pågår hela livet (Burr, 2015). Detta kan enligt författarnas tolkning innebära att kunskap om ett visst fenomen kommer att förändras över tid, vilket innebär att synen på studiens fokusområde våld och samarbetsvårigheter i relation till vårdnadstvister kan verka förlegat om tjugo år. Författarna tolkar även att socialkonstruktivismens syn på begreppet kunskap kan komma att förändras, varför det som redogörs i detta avsnitt inte kommer stämma överens med hur perspektivet beskriver sin syn på kunskap om tio år.

Metod

I detta avsnitt redovisas de metoder som använts i studien samt motivering för studiens förfarande. Här ges också en överblick över studiens utformning och genomförande. En diskussion kring val av kvalitativ metod, intervjuer, urval, genomförande, bearbetning och analys presenteras. I avsnittet diskuteras också de etiska dilemman som uppkommit under arbetets gång.

Val av ansats och datainsamlingsmetod

Då studien syfte är att undersöka professionellas uppfattningar om relationen mellan våld och samarbetsvårigheter valdes kvalitativ metod i form av kvalitativa intervjuer. För att ta del av dessa upplevelser lämpar sig en kvalitativ ansats utifrån det socialkonstruktivistiska synsättet för att genom kvalitativa intervjuer kunna ge de professionella möjlighet att uttrycka sina erfarenheter. Bryman (2018) menar att den kvalitativa metoden är meningsfull att använda när undersökningspersonernas subjektiva upplevelser ska förstås, detta genom att ge dem möjlighet att ge uttryck för sin världsbild, med egna ord. När flera undersökningspersoner kommer till tals kan det enligt Kvale och Brinkmann (2014) bidra till en djupare förståelse vid insamlingen av den kvalitativa data.

Genom att använda kvalitativa semistrukturerade intervjuer som metod kan författarna enligt Bryman (2018) ställa öppna och förutbestämda frågor för att undersöka professionellas uppfattningar om våld och samarbetsvårigheter i vårdnadstvister. En nackdel med intervjuer kan vara att informanterna upplever att det finns orimliga frågor samt, upplever att tiden inte räcker till. Detta kan i sin tur göra att intervjuer upplevs mer svårhanterliga i jämförelse med enkäter. I genomförandet av frågor till intervjun formulerades intervjuguiden, vilket Bryman (2018) framhäver som betydelsefull för att skapa ordning bland intervjufrågorna. I en semistrukturerad intervju ska informanterna få enhetliga frågor men ordningsföljden av frågorna kan variera. Författarna till föreliggande studie utformade öppna frågor för att i enlighet med Bryman (2018) få personerna att uttrycka sig så fritt som möjligt. Detta gjorde det möjligt för författarna att ställa följdfrågor kopplat till svaren som gavs. Detta är enligt Bryman (2018) en anpassad intervjuprocess, vilken lägger stor vikt vid hur informanten tolkar frågorna. Det ger informanterna frihet att fritt svara på spörsmålen, utifrån vad denne upplever som viktigt, vidare bör forskaren vara en god lyssnare och ställa tydliga frågor (Bryman, 2018). Intervjuguiderna till samtliga informanter bestod av fyra teman som är av betydelse för studien, varpå den första är, *bakgrundsfrågor* det andra temat är, *våld* det tredje är, *samarbete* och det fjärde temat benämns, *avslut*.

Urval

För att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar har författarna vänt sig till professionella med olika uppdrag rörande vårdnadsmål, för att ta del av deras erfarenheter och uppfattningar rörande studiens fokus. Urvalet gjordes genom att kombinera ett bekvämlighetsurval med ett målstyrt urval. Ett bekvämlighetsurval innebär att forskaren tillfrågar de informanter som finns tillgängliga i dennes närhet. Bryman (2018) menar att bekvämlighetsurval görs på grund av åtkomlighet till verksamma personer som vanligtvis är

svåra att nå (Bryman, 2018). Ett bekvämlighetsurval kan å ena sidan göra att informanten vill vara till lags och därför rimligen anpassar sitt svar på ett sätt som hen tror att forskarna vill höra, eller också utifrån vad hen anser vara rätt, vilket kan leda till missvisande resultat. Men å andra sidan är detta personer som inte ingår i forskarnas innersta krets varför det inte behöver ha någon inverkan alls på resultatet. Ett målinriktat urval är enligt Bryman (2018) en vanlig urvalsmetod vilken går ut på att forskaren strategiskt väljer ut deltagare som är relevanta för att besvara studiens frågeställningar (Bryman, 2018).

Författarna ville nå yrkesgrupperna familjerättssekreterare, domare och advokater eftersom de alla har en nyckelroll i vårdnadsmål. Familjerättssekreterare fyller en viktig funktion i vårdnadsmål eftersom de på uppdrag av domstolen utför vårdnadsutredningar som sedan ligger till grund för domstolens beslut. Advokater är en yrkesgrupp som inte sällan biträder parterna i vårdnadstvister medan domare fattar ett avgörande beslut i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Därför kontaktade författarna först en enhetschef för familjerätten, som i sin tur tillfrågade sina medarbetare på arbetsplatsen om de ville delta i studien. Därefter kontaktade författarna en domare, därtill lagman via e-mail för att sedan kontakta en advokat via direktmeddelande genom Instagram. Inledningsvis tackade fem familjerättssekreterare ja till att delta i studien. Den domare och advokat som kontaktades tackade också de ja till att intervjuas för studien. Fem familjerättssekreterare erhöll varsitt e-mail där studiens informationsbrev bifogades (se bilaga 1) samt en förfrågan om tid för intervju. En familjerättssekreterare avböjde att delta i studien då denna inte hade möjlighet att intervjuas under de veckor som författarna önskade att hålla intervjuerna för att hinna transkribera i tid. En annan familjerättssekreterare kontaktade författarna en timma innan intervjun skulle ha ägt rum och meddelade att denne fått förhinder. Den domare och den advokat som tackade ja till att delta i studien erhöll också varsitt informationsbrev (se bilaga 2 och 3) och fick sedan bestämma tid, plats och förfarande för intervju. Slutligen valde tre familjerättssekreterare att medverka i studien samt en domare och en advokat. Samtliga familjerättssekreterare är verksamma inom familjerätten i en medelstor kommun, i Sverige. Familjerättssekreterarna är kvinnor med socionom- eller socialpedagogutbildning. Den manliga domaren är lagman och arbetar i en medelstor kommun i Sverige. Den kvinnliga advokaten företräder målsägandebiträden i vårdnadsmål och arbetar i en stor kommun i Sverige. Både domare och advokat har förutom juristutbildning också expertis inom området våld i nära relation.

Genomförande

Innan intervjuerna ägde rum utformades ett informationsbrev (se bilaga 1, 2 och 3) och tre intervjuguider (se bilaga 4, 5, 6). Enligt Larsson (2005) bör intervjuguiden utformas och konstrueras med teman för att möjliggöra för intervjupersonerna att besvara forskningsfrågorna (Larsson, 2005). Studiens intervjuguider skapades med utgångspunkt i studiens syfte och tillhörande frågeställningar, samt med inspiration från den tidigare forskning som författarna redogjort för. I intervjuguidernas bakgrund medföljer även följdfrågor för att ge studien en djupare inblick. Författarna har själva utformat frågorna utifrån studiens syfte, detta för att säkerställa att frågorna är tillämpliga. Frågorna skrevs fram på ett vardagligt språk för att undvika missförstånd samt för att få en naturligare intervju. Intervjuguidernas tillämplighet har

också diskuterats i samråd med handledare för studien innan den var godkänd att användas. Där någon fråga reviderades medan någon annan togs bort.

De familjerättssekreterare som tackade ja till att delta i studien fick senast en dag innan intervjuens start en länk skickad till respektive e-mail, där informanten genom länken kunde ansluta sig till ett digitalt mötesverktyg, Microsoft Teams. Den beräknade tidsåtgången hade informanten fått information om tidigare, via missivbrevet (se bilaga 1) alltså, cirka trettiofyrtiofem minuter. Inledningsvis presenterade forskarna sig vid namn för att sedan fråga informanten om denne samtycker till att delta i studien samt, godkänner att författarna spelar in intervjun genom ljudupptagning. Efter att informanten lämnat ett muntligt samtycke inleddes intervjun genom att låta informanten svara på bakgrundsfrågor kring erfarenhet, utbildning och hur länge hen hade arbetat inom familjerätten, i syfte att få informanterna att känna sig mer avslappnade och bekväma. Därefter fortsatte författarna att ställa frågor utifrån den intervjuguide (se bilaga 4) som författarna hade utformat vilken dels, fick styra i vilken ordning frågorna skulle komma dels, hjälpte författarna att hålla sig inom ramen för ämnet. Kärnfrågor i intervjuguiden var utformade för att besvara studiens syfte och frågeställningar.

En telefonintervju hölls med advokaten där advokaten precis som de andra deltagarna hade erhållit ett informationsbrev (se bilaga 2) innan intervjun. Deltagaren fick muntligen lämna samtycke till att delta i studien samt till att intervjun spelas in via ljudupptagning. Efter att deltagaren lämnat ett muntligt samtycke inleddes intervjun utifrån intervjuguiden (se bilaga 5) där första temat rörde bakgrundsfrågor, för att därefter gå vidare till studiens kärnfrågor vilka informanten fick besvara.

Domaren intervjuades ansikte-mot ansikte där informanten fick möjlighet att bestämma en tid och plats för när intervjun skulle äga rum. Domaren erhöll innan intervjun ett informationsbrev (se bilaga 3) där studiens syfte, intervjuens tidsåtgång och de etiska principerna som författarna förhåller sig till presenterades. Inledningsvis presenterade forskarna sig för att därefter fråga domaren om denne samtycker till att delta i studien samt, till att bli inspelad via ljudupptagning. Intervjun fortskred sedan utifrån intervjuguiden (se bilaga 6) där frågorna inleddes med bakgrundsfrågor efter att domaren lämnat sitt muntliga samtycke, för att därefter gå över till studiens kärnfrågor. Samtliga informanter fick också muntligen information om att de när som helst kunde avbryta sin medverkan, vilket även framgick i respektive informationsbrev (se bilaga 1, 2, 3).

Etiska övervägande

I arbetet med denna studie har författarna genomgående förhållit sig till grundläggande etiska överväganden. Främst tog författarna hänsyn till de fyra etiska principer vilka Bryman (2018) redogör för och som berör svensk forskning. En av dessa är informationskravet, vilket innebär att forskaren är skyldig att informera de tilltänkta informanterna om studiens syfte. Personerna som ingår i studien ska också få information om att deras deltagande är frivilligt samt att de när som helst kan avbryta sitt deltagande. Vidare är det också av vikt att förhålla sig till samtyckeskravet, som ställer krav på att de tilltänkta deltagarna själva har rätt att bestämma

om de vill delta, eller inte. Samtycke inhämtades muntligen i samband med intervjuerna. Konfidentialitetskravet är enligt Bryman (2018) en annan etisk princip som forskarna måste ta hänsyn till. Detta krav handlar om hur forskarna med stor hänsyn och försiktighet ska ta vara på de uppgifter som rör de berörda personerna i studien, för att säkerställa att inte obehöriga kan komma åt dessa uppgifter. Med anledning av detta valde författarna för denna studie att ha underlaget inlåst så att ingen obehörig kunde komma över materialet. De ljudinspelningar som gjorts i samband med intervjuerna spelades in med hjälp av en app. på författarnas respektive mobiltelefon. För att säkerställa informanternas konfidentialitet har författarnas mobiltelefoner varit lösenordsskyddade och författarna har även haft ett särskilt lösenordsskydd på den app. där ljudfilerna förvarats. I transkriberingen oidentifierades också informanten från start, för att skydda informanternas anonymitet. Det fjärde kravet som enligt Bryman (2018) är av vikt att ta hänsyn till är nyttjandekravet, alltså att forskarna inte använder den informationen som framgått av studien till något annat ändamål än studiens syfte. När studien är slutförd och bedömningen av den är gjord kommer därmed materialet som framkommit genom studien att förstöras, detta fick samtliga informanter besked om via informationsbrevet, men också muntligen innan intervjuerna inleddes.

Med hänsyn till att familjerättssekreterarna arbetade i en verksamhet som var belägen i ett annat län har intervjuerna utförts genom ett digitalt mötesverktyg. Intervjun med domaren hölls ansikte mot ansikte medan advokaten intervjuades per telefon efter informanternas önskemål. Författarna uppfattar att de flesta medarbetare i Sveriges kommuner har blivit väl bekanta med att använda sig av digitala mötesverktyg efter Corona pandemin. Varför det lämpade sig bra att intervjua vissa deltagare digitalt. Under intervjuerna valde författarna att spela in det som framgick av informanterna via en app. på telefonen. Enligt Trost (2010) kan personer som blir intervjuade hämmas eller till och med besväras av att bli inspelade. Men att spela in en intervju har också sina fördelar, bland annat kan forskaren genom ljudupptagningar analysera och reflektera över sitt eget tonläge eller sätt att ställa frågor. Forskaren kan därmed ta lärdom av intervjun och ändra det som inte var bra inför nästa intervju. Dessutom är det lättare för forskaren att vara mer närvarande i stunden när hen slipper att anteckna det som informanten säger, samt ges möjlighet att lyssna på materialet flera gånger (Trost, 2010). Efter att första intervjun genomförts lyssnade författarna därför igenom materialet och reflekterade tillsammans över vad som var fruktbart och inte. Vilket hjälpte författarna att hitta ett bättre upplägg inför kommande intervjuer.

Rörande bekvämlighetsurvalet skulle det rimligen kunna bli ett etiskt dilemma om informanterna läser studien och då får uppfattningen av att författarna kritiserar det som informanterna har sagt. En viktig uppgift i studien är trots allt att kunna problematisera, men detta hade författarna för denna studie rimligen kunnat vägt upp genom att göra tolkningar som lyfter fram uppfattningen ur varierande perspektiv. Det kan samtidigt vara betydelsefullt att lyfta att det inte är personen i sig som står i fokus utan dennes uppfattningar, där det inte finns några rätt eller fel. Det är annars rimligt att anta att det kan bli svårare att nå en viss målgrupp för framtida forskning, om personerna upplevt att de har framställts på ett negativt sätt.

Bearbetning och analys

De semistrukturerade intervjuer som genomfördes (n=5) spelades in via ljudupptagning för att sedan transkriberas från ljud till text. Författarna har transkriberat de inspelade materialet ord för ord och gått tillbaka och lyssnat på materialet upprepade gånger för att undvika eventuella missförstånd, vilket resulterade i 25 sidor transkriberad text. Då studien genomförts genom en kvalitativ metod har författarna valt att analysera det material som studien genererat via en tematisk analys, som enligt Bryman (2018) är ett av det vanligaste angreppssättet för att analysera just kvalitativa data. Den tematiska analysen är lämplig för att identifiera och beskriva teman utifrån det insamlade materialet. Braun och Clarke (2006) beskriver att tematisk analys kan användas för att redogöra för deltagarnas erfarenheter och verklighet. En nackdel med tematisk analys är att den inte är bunden till någon teoretisk ansats, vilket kan göra det svårare att välja fokusområde för analysen. Samtidigt kan en obunden analysmodell vara mer flexibel och användas för flera ändamål (Braun & Clarke, 2006).

Braun och Clarke (2006) redogör för tematisk analys och dess sex faser. I den första och inledande fasen har författarna gjort en fördjupning i den data som inkommit genom att författarna skrivit ut och tillsammans sedan läst det transkriberade materialet flera gånger innan kodning. I den andra fasen har författarna blivit väl bekanta med innehållet av intervjumaterialet samt i viss utsträckning kodat. Braun och Clarke (2006) beskriver att upprepade mönster som även kallas för *teman* är meningsfulla att få fram, det kan ske med hjälp av överstrykningspennor för att upptäcka mönster och koda. Enligt Braun och Clarke är det av stor vikt att koda så mycket som möjligt, detta eftersom relevant information kan bli mer intressant för studien i ett senare skede. Därför har författarna med överstrykningspennor i olika färger strukit över sådant som är likt, olikt samt det som kan kopplas till studiens tidigare forskning och teori. Därefter klippte författarna ut de citat som färgmarkerats, vilket gjorde det lättare för författarna att få en god överblick över materialet. I den tredje fasen har författarna börjat koda samt, börjat leta efter potentiella teman. Enligt Braun och Clarke (2006) kan koder som analyseras generera i att övergripande teman skapas och sorteras i olika ”fack”. Författarna ritade upp en tabell för att klistra in material och kodning för att kunna få en bred överblick över vilket tema det blir. Braun och Clarke (2006) menar att det i fjärde fasen kan vara viktigt att gå igenom koderna på nytt för att se om allt hänger samman. Därför valde författarna att klippa ut det material som var färgat för att lättare få en överblick över materialet och därigenom kunna koda, tematisera och analysera på nytt för att underlätta för nästa steg. Författarna har också skapat underteman till de övergripande teman, något som enligt Braun och Clarke (2006) är användbart för att skapa struktur till stora och komplexa teman. I den femte fasen namnger författarna teman vilka är: Konflikter och samarbetssvårigheter, Relationen mellan samarbete och våld, Våldet (ej) styrkt. I den sjätte och sista fasen framställer forskaren resultatet i sin studie på ett för läsarna tydligt och adekvat sätt (Braun & Clarke, 2006). Exempel på kodning och teman beskriv i tabellen nedan:

Tabell 1 – Beskrivande text om tabellens innehåll

Citat	Koder	Undertema	Övergripande tema
<i>”Är det två parter där den ena säger på ett sätt och den andra säger på ett annat sätt och det inte finns någon som helst omständighet för att det skulle ha förekommit våld, då är det väldigt svårt för domstolen att konstatera att det är det” (Informant 1)</i>	Våldets validitet	(O)tvivelaktiga uppgifter om våld	Våldet (ej) styrkt
<i>”Domstolen är ju vår arbetsgivare men om det inte finns domar, bevis på papper så har vi en känsla av att domstolen tänker att då finns det inte” (Informant 2)</i>	Trovärdighet		
<i>”Alltså för domstol är det väldigt mycket så här, det ska finnas bevisning för allt, så klart! Man kan inte bara komma och säga någonting.” (Informant 3)</i>	Beviskrav		
<i>”Det finns lite olika såna tendenser jag tycker att vissa tingsrätter är väldigt, dom vill ha väldigt mycket bevis så att det ska vara en dom.” (Informant 4)</i>			
<i>”Vi är ju socialtjänst vi har ju inte ett beviskrav på det sättet att det ska vara styrkt inom rimlig tid så där. Så är det inte i en domstolsprocess alltså så, det är ju det du kan bevisa som är av vikt där.” (Informant 5)</i>			

Tillförlitlighet och trovärdighet

Bryman (2018) beskriver kvalitetsbegreppet tillförlitlighet som består av fyra delkriterier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att såväl styrka som konfirmera, delkriterier vilka denna studie förhåller sig till. Inom kvalitativ forskning handlar inte trovärdigheten om att försöka nå en absolut sanning utan istället om att försöka förstå och beskriva ett fenomen. Forskaren behöver således ge läsaren en bred grund genom en gedigen beskrivning för att denne följaktligen ska kunna avgöra huruvida resultatet är överförbart eller inte (Bryman, 2018). Även om det är vanskligt att tala om generalisering i detta fall samt huruvida resultatet är representativt eller inte är författarnas förhoppning ändå att resultatet kan bidra till diskussion hos professionella som på olika sätt möter föräldrar och barn i vårdnadstvister. Forskaren bör enligt Bryman (2018) kritiskt granska samt säkerställa att forskningsprocessens samtliga steg beskrivs utförligt därtill att det har utformats på ett tillgängligt sätt eftersom det genererar pålitlighet. Vilket lämpligen görs genom att forskaren

låter exempelvis en kollega granska studiens material. Under arbetets gång har författarnas handledare korrekturläst studiens genomförande och framställning för att säkra studiens tillförlitlighet och trovärdighet. Ett annat kriterium som Bryman (2018) beskriver handlar om möjligheten att styrka och konfirmera. Vilket innebär att studiens deltagare ska kunna känna igen sig i det som skrivits fram av forskaren under analys och resultat. Det är därför av vikt att forskaren inte medvetet låter sig färgas av personliga åsikter, teoretiska inriktningar eller förutfattade meningar (Bryman, 2018). För att säkerställa detta har författarna för avsikt att inte övertolka det som deltagarna i studien faktiskt säger. Detta genom att inta en kritisk hållning gentemot de egna föreställningarna för att inte låta materialet färgas av författarnas personliga åsikter.

Metoddiskussion

Då författarna undersöker professionellas uppfattningar om relationen mellan våld och samarbetsvårigheter anser författarna att valet av kvalitativ ansats, i form av semistrukturerade intervjuer är mest lämplig att använda i relation till studiens syfte. Den kvalitativa metoden kan ses som en forskningsstrategi, vilken innefattar ett sätt att se på teori och kategorisering genom att utgå från insamlingen och analysen av data. I den kvalitativa forskningen är deltagarnas tankar, uppfattningar och värderingar det centrala för forskaren. I kvantitativ ansats presenterar forskaren siffror i mätningen eftersom det oftast är enkäter som används i undersökningen. Till skillnad från kvalitativ metod där texter kan används som arbetsmaterial eftersom intervjuer är det tillvägagångssätt som vanligen används. En kvantitativ enkät ska enligt Bryman (2018) vara kort och ha slutna frågor, detta för att upptäcka sociala trender i en större skala, till skillnad från kvalitativ metod som ofta har sin interaktion på färre undersökningspersoner, detta för att påvisa perspektiv av den sociala verkligheten. Kvantitativ forskning är en bra metod om syftet med studien är att mäta exempelvis hur vanligt förekommande någonting är (Bryman, 2018). Medan en kvalitativ metod är lämplig om forskaren vill skapa förståelse för individens uppfattningar eller sätt att handla eller agera kring ett fenomen (Trost, 2010). Genom att undersöka hur informanterna uppfattar fenomenet våld kan det förstås genom informanternas egna ord, vilket kräver närhet till deltagarna, vilket Bryman (2018) menar att forskare i kvantitativ metod inte har. Genom kvalitativ metod och särskilt i intervjuer kan forskare förstå världen på samma sätt som informanterna, till skillnad från enkäter i kvantitativ metod, där det oftast är en distans till deltagaren, dock menar författaren att det är bra att inte träffa deltagarna. Detta för att forskarens objektivitet kan hotas om denne blir för involverad i informanterna (Bryman, 2018).

En begränsning med intervjuerna är att författarna inte utformade en och samma intervjuguide som hade passat samtliga professionella oavsett fält. Eftersom advokat och domare tillhör två grupper som kan vara svåra att nå valde författarna inledningsvis att enbart fokusera på familjerättssekreterare. Under studiens gång väcktes dock ett starkt intresse för andra professioner utanför det sociala fältet, vilket ledde till att författarna efter aktivt sökande hittade två informanter, vilka var relevanta för att besvara studiens syfte. Då den första intervjuguiden var anpassad utifrån familjerättssekreterares kunskapsområde, behövde nya intervjuguides och informationsbrev utformas. För att skapa en tydligare bild utifrån fler fält var det ändock

relevant att ha tre intervjuguidar som anpassades efter informanternas olika professioner. Trost (2010) menar att en intervjuguide kan ha varierat innehåll utifrån vem som intervjuas för att kunna passa fler. Innehållet behöver däremot vara likt och jämförbart, men inte identiskt (Trost, 2010).

Resultat och analys

I detta avsnitt redogörs för studiens resultat och analys. Fem intervjuer har genomförts med tre familjerättssekreterare, en domare och en advokat som är verksamma på olika platser i Sverige. Samtliga informanter kommer fortsatt att avidentifieras och författarna kommer därför hänvisa till dem som intervjupersoner eller utifrån deras yrkestitel. Familjerättssekreterarna presenteras vanligen med yrkestitel följt av siffrorna 1, 2, 3, dessa siffror motsvarar inte intervjuernas ordningsföljd. De material som framkom i intervjuerna har transkriberats och sedan analyserats med hjälp av en tematisk analys. I denna process synliggjordes tre huvudsakliga teman, vilka är: *Konflikter och samarbetssvårigheter*, *Relationen mellan samarbete och våld* och *Våldet (ej styrkt)*. Samtliga teman är relevanta i relation till studiens syfte och frågeställningar, både var för sig men också i relation till varandra. I detta avsnitt kopplas alla tre teman samman med tidigare forskning, och den teoriram som studien utgår från, vilka presenterats i tidigare avsnitt. I intervjuguidernas inledning ställdes frågan om vem av föräldrarna som oftast är våldsutövaren enligt deras erfarenhet. Resultatet visar att samtliga informanter oftast beskriver mannen som våldsutövaren, vilket rimligen har en påverkan på informanternas svar på intervjuguidernas resterande frågor.

Konflikter och samarbetsvårigheter

I resultatet framträdde det första temat som redogör för de professionellas beskrivningar av samarbetsvårigheter, där majoriteten av informanter beskrev samarbetsvårigheter som ett komplext begrepp. Familjerättssekreterarna beskrev att samarbetsvårigheter många gånger rör konflikter gällande vårdnad, boende, ekonomi samt dålig kommunikation, men att det också kunde röra sig om hot och våld. Advokat och domare beskrev att det fanns en tydlig koppling mellan samarbetsvårigheter och våld, men beskrev däremot inte samarbetsvårigheter i relation till frågor som rör vårdnad, boende och umgänge.

Familjerättssekreterare 1 berättar:

(. . .) ehm jag pratade med en pappa nu innan det här samtalet utifrån att en annan förälder kontaktat oss och bett om samarbetsamtal. Ehm och då så beskrev jag det för honom som att det handlade om att man som förälder har... kan ha svårt att komma överens ehm. jag skulle säga att det är så enkelt det landar för att göra det begripligt.

Det familjerättssekreterare 1 menar är att samarbetsvårigheter kan utgöras av att två föräldrar inte kommer överens. Familjerättssekreterare 2 ger exempel på vad samarbetsvårigheter brukar utgöras av:

(. . .) Ibland är det ju sådana saker som var man ska bo, ska någon flytta, det är ju ganska svåra konflikter, man kan ju inte dela på barn. Någon vill lämna och bo någonstans utanför (ort), då fungerar det ju inte, har man haft en viss typ av boende ehm.. samarbetsvårigheter det är ju också om man hamnar i bråk

och konflikter som man använder fula ord och så. Det kan bero på att man har olika typer av kommunikationssätt att prata med varandra. En del är ju väldigt spontana och en del är ju väldigt överdrivet strikta så att vi har ju liksom, allt är ju inte våld. Det kan ju också bli jobbigt att samarbeta när man har olika personligheter.

Familjerättssekreterare 3 ger fler exempel:

Jag tänker att föräldrar som har ekonomi som konfliktområde då har de inte så mycket annat att bråka om och det kan vara kläder, det kan vara underhållsstöd, det kan vara bensinpengar till exempel i samband med umgänge. Men tillit är också ett område som föräldrar pratar ofta om, hur de kommunicerar med varandra.

När advokaten får frågan om hon kan beskriva samarbetsvårigheter förklarar hon följande:

Alltså i de fallen jag jobbar med, jag jobbar ju med målsäganden som blivit utsatta för övergrepp och då finns det inget samarbete.

Informanterna beskrev ovan vilka typer av konflikter som präglar samarbetsvårigheter. Där informanterna redogjorde för de typer av konflikter som Bergman och Rejmer (2017) delar in utifrån begreppen intresse- och värdekonflikter. Där intressekonflikter enligt forskarna rör de konflikter som kan kopplas till föräldrarnas oförmåga att kommunicera sinsemellan, hur underhåll och barnbidrag ska fördelas samt, var barnet ska ha sitt stadigvarande boende. Värdekonflikter kan i stället utgöras av exempelvis den ena förälderns uppfattning om den andre förälderns bristande omsorgsförmåga gällande barnen. Men också om den ena förälderns kränkningar, hot och våld mot den andra föräldern vilket följaktligen har föranlett en vårdnadstvist. Den vanligaste formen av konflikter i vårdnadstvister är den som rör värdekonflikter. Men ofta brukar konflikterna enligt forskarna bygga på en kombination mellan dessa begrepp (Bergman & Rejmer, 2017).

Ovan beskrevs främst intressekonflikter av familjerättssekreterarna. En familjerättssekreterare sa däremot att allt inte är våld, vilket författarna tolkar som att våld ändå förekommer som en orsak till samarbetsvårigheter. Vilket kan tyda på att de konflikter som familjerättssekreterarna stöter på i sitt arbete med föräldrar i tvist kan innehålla en kombination av de båda begreppen intresse- och värdekonflikt. En tolkning av advokatens citat ovan är att advokatens erfarenhet säger att samarbetsvårigheter är ett resultat utav våld och att det därför är omöjligt att samarbeta. Detta kan enligt författarnas tolkning ha att göra med att advokaten möter de målsägandebiträdena som varit utsatta för våld vilket resulterat i en tvist som behöver avgöras av domstol. Familjerättssekreterare möter tillskillnad från advokaten också de föräldrar som genom stöttning i samarbetsamtal kan råda samförstånd och där familjerättssekreterarna kan vara behjälpliga genom att skriva bindande avtal. När två föräldrar inte kan lösa sina konflikter genom samarbetsamtal är det troligt enligt författarnas tolkning att konflikterna är mer infekterade och rimligen innehåller inslag av våld vilket gjort att föräldrarna inte har kunnat genomföra samarbetsamtal. Hur samarbetsvårigheter beskrivs och hur detta begrepp också förstås kan ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv tolkas utifrån Burr (2015) som menar att människor konstruerar kunskap varje dag mellan människor i

interaktion (Burr, 2015). Informanterna vilka tillhör olika fält konstruerar därför rimligen kunskapen och uppfattningen om samarbetssvårigheter utifrån de föräldrar som de träffar vilka är i tvist med varandra. Detta blir i sin tur en verklighet och en slags sanning eftersom människor enligt Burr (2015) förstår verkligheten genom språket via människors beskrivningar, berättelser och förklaringar.

Domaren beskriver varför domstolar omskriver uppgifter om våld till samarbetsvårigheter:

(...) det som då är våld och att man inte kan samarbeta, man ser inte våldet men man kan se samarbetsvårighetssituationer. (...) om det förekommer våld och det är orsaken till att du inte kan samarbeta eller inte vill eller inte vågar och då kan det uppfattas som den personen inte vill samarbeta när det är någonting helt bakomliggande och det är en väldigt stor svårighet för domstolen måste förhålla sig till hela tiden, vad finns bakom den här fasaden egentligen.

Det författarna kan tyda utifrån domarens citat ovan är att våld kan vara en orsak till att en förälder varken vill eller kan samarbeta med den andra föräldern. Att domstolen ser samarbetsvårigheterna men inte våldet tolkar författarna som att vissa föräldrar som varit utsatta för våld inte ger uttryck för det. Detta leder i sin tur sannolikt till att domstolen enbart kan se konflikterna eftersom de omöjligt kan veta om det är våld som föranlett samarbetsvårigheterna om ingen av parterna gett uttryck för det. Tidigare forskning Behounek och Hughes Miller (2021) och Jämställdhetsmyndigheten (2022) visar på vikten av att domstolar gör skillnad på tvister där det enbart handlar om konflikter och vårdnadstvister där det förekommit våld av en förälder mot den andre föräldern. Annan forskning Zaccour (2020) antyder att det finns en uppfattning om att anklagelser om våld i själva verket rör ouppklarade konflikter, vilket i sin tur leder till att våld osynliggörs genom att domstolar tolkar våld som samarbetsvårigheter (Zaccour, 2020). Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på makt kan Skau (2018) tolkning av Foucault visa hur makt omsätts i handling genom att makt har en inverkan på människors beteende. Författarna tolkar det som att en person som varit utsatt för våld kan låta bli att berätta om det av rädsla för sin förövare.

Ett stärkt barnperspektiv i vårdnadstvister (2020/21:150) har lett till att domstolen ska beakta föräldrars förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet. Familjerättssekreterare 3 ger nedan exempel på hur den nya propositionen kan komma till uttryck:

(...) men nu har ju lagen blivit reviderad så nu handlar det inte om samarbete längre utan nu handlar det om föräldrarna har förmåga att ta ett gemensamt ansvar. Och på ett sätt så är ju det bra (...) Det kan också vara jämställda föräldrar där den bara hävdar samarbets begreppet för att den vill ha ena ut ur sitt liv och det funkar ju inte bra med den nya lagen då. Visst vi tittar på att de kan ta ett gemensamt ansvar, även om de inte har någon kommunikation med varann så räcker inte det för att få ensam vårdnad.

Överordnade grupper i samhället är enligt Mattsson (2021) de som konstruerar individers uppfattningar kring vad som är normalt och vad som är onormalt via exempelvis lagstiftning och organisationer (Mattsson, 2021). Den nya lagen och citatet ovan kan enligt författarnas tolkning tänkas illustrera just detta då det inte längre handlar om huruvida föräldrar kan ha ett

fungerande samarbete sinsemellan utan istället hur de kan ta ett gemensamt ansvar gällande frågor som rör barnen.

Relationen mellan samarbete och våld

I detta avsnitt presenterar författarna underteman; Maktobalans sinsemellan föräldrar och Samarbete kring umgänge trots uppgifter om våld. Dessa beskriver relationen mellan samarbete och våld. Majoriteten av informanterna uppfattade att våld påverkar samarbetet mellan föräldrar negativt, där fokus främst rörde den påverkan våldet har på mamman. Å ena sidan uppfattade några familjerättssekreterare att det var möjligt att få till ett fungerande samarbete trots uppgifter om våld under förutsättning att det är något som den våldsutsatta själv vill, men de för också ett resonemang kring de potentiella risker de behöver beakta innan det tar ställning till huruvida ett samarbetsamtal är lämpligt eller inte. Å andra sidan menar advokaten att det är omöjligt att samarbeta i de fall där de förekommit våld eftersom det då saknas en jämn maktbalans.

Maktobalans sinsemellan föräldrar

Advokaten förklarar relation mellan våld och samarbete:

Det går inte att ha ett samarbete med någon som har utövat våld mot en, det är liksom en maktobalans redan där. Det går liksom inte att samarbeta i de målen jag har, alltså kvinnan är ju rädd för mannen. Hon har ju blivit utsatt för våld så hon är ju i underläge redan från början och anpassar sig till honom utifrån det och går med på en massa saker så det är väldigt svårt att prata om samarbetsproblem och det är det som man blir så jävla arg när man skriver liksom utredningar där man omvandlar våld till föräldrakonflikter eller samarbetsproblem. Man förstår ju inte att våld är en entydig handling och samarbete är ömsesidigt liksom.

Denna maktobalans beskrivs också av samtliga familjerättssekreterare när de resonerar kring våld i relation till samarbete, nedan ges exempel på det. Familjerättssekreterare 3 berättar:

Är det våld så är de inte jämställda, men ehm när jag har samarbetsamtal så förutsätter jag att föräldrar är jämställda när de kommer till mig. Börjar jag förstå att det handlar om våld så faller det helt. Våld ja, då är det inte jämställt.

Utifrån ovanstående resonemang tolkar författarna det som att det alltid förekommer en maktobalans mellan föräldrar när det förekommit våld. Då samtliga informanter som författarna tidigare beskrivit fick svara på vem som oftast är våldsverkare i vårdnadstvister så svarade både familjerättssekreterare, advokat och domaren att det enligt deras erfarenhet oftast var män och då pappor som utövar våld. Att män oftast är våldsverkare kan tolkas och förklaras utifrån Mattsson (2021) som menar att män står över kvinnor i den hierarkiska ordningen. Vilket tydligast synliggörs på strukturell nivå snarare än på individnivå. Informanterna beskrev att våldet utgör en ökad makt hos den överordnade pappan där mamman är underordnad, vilket följaktligen påverkar utgången av ett samarbete mellan de två föräldrarna. Detta bekräftas också av Bruno (2018b) och Jämställdhetsmyndigheten (2022) vars forskning visar att det alltid finns en maktobalans mellan två föräldrar där den ena har utövat våld mot den andra. Där överenskommelser mellan föräldrarna snarare illustrerar maktrelationen mellan den

våldsutsatta och den våldsutövande föräldern än visar på den underordnade föräldrarnas faktiska vilja och önskemål.

Familjerättssekreterare 1 beskriver nedan hur maktrelationen mellan den våldsutsatta och den våldsutövande föräldern kan komma till uttryck och vilka följder denna relation kan få för barnen:

Nej men risken är att om du är rädd att du ger med dig mer än vad du egentligen vill och den absolut största risken med det, det är ju att barn blir handelsvara. Alltså så att man lite ger bort sina barn eller jag vet inte hur jag ska uttrycka det riktigt... att man faktiskt gör det för att inte bli mer utsatt själv, ehm att man då går med på saker som man inte önskar alltså så. Barn blir bytet. Då blir man rädd, för hur blir det här för barnen och vad behöver de utstå eller uppleva i det, men det är bättre än alternativet.

Holtzworth-Munro et al. (2021) skriver att samarbetsamtal kan bli besvärligt i de tvister där det förekommit våld mot en förälder, detta eftersom den våldsutövande föräldern genom våld, makt och kontroll kan få den våldsutsatta att ingå i riskfyllda överenskommelser på grund av rädsla för den andra föräldern. Samtidigt menar forskarna att samarbete mellan föräldrar kan minska de negativa konsekvenserna och riskerna för barnet avsevärt (Holtzworth-Munro et al., 2021). Flera informanter beskriver liksom Holtzworth-Munro et al. (2021) studie att våldsutsatta föräldrar tenderar att ingå i riskfyllda avtal med den våldsverkande föräldern av rädsla. Archer- Kuhn (2018) menar att föräldrar oftast är angelägna om att skydda både sig själv och barnen genom att begränsa umgänget med den våldsutövande föräldern, genom att hindra denne från att träffa deras gemensamma barn (Archer-Kuhn, 2018). Familjerättssekreterare 1 beskriver tillskillnad från Archer- Kuhn (2018) studie att föräldrar som varit utsatta för våld kan vara mer tillåtande när det kommer till umgänge eller vårdnad om de gemensamma barnen dels på grund av rädsla för den våldsutövande föräldern dels, för att själv inte riskera att utsättas för våld. Att en våldsutsatt förälder underlåter den våldsutövande föräldern från att träffa deras gemensamma barn i syfte att skydda sig själv och barnen beskrivs inte av informanterna. Att våldsutsatta föräldrar, i synnerhet mammor enligt informantens erfarenhet tillåter den våldsutövande, oftast pappan att träffa sina barn kan tänkas förklaras utifrån Mattsson (2021) som menar att individer ömsesidigt konstruerar och tillskriver människor exempelvis egenskaper (Mattsson, 2021). En tolkning är att våldsutsatta oftast kvinnor tillskrivs egenskaper som emotionellt instabila, vilket visar sig genom att de åsidosätter sina barns behov av skydd till förmån för sin egen säkerhet. Ändå menar Behounek och Hughes Miller (2021) att professionella inte ska ha stereotypiska föreställningar om våldsutsatta kvinnor, eftersom de riskerar att underminera de yrkesverksammas trovärdighet.

Samarbete kring umgänge trots uppgifter om våld

Ett fungerande samarbete mellan föräldrar trots uppgifter om våld är ibland nödvändigt enligt några familjerättssekreterare för att nå samförstånd i frågor som rör barnen, främst i de fall där den ena föräldern har umgänge och eller gemensam vårdnad om barnet. Därför behandlar även detta undertema; umgänge i relation till våld och samarbete. Barn har enligt svensk lagstiftning rätt att ha umgänge med den föräldern som den inte bor tillsammans med. Domaren fick därför

en följdfråga under intervjun som löd: ”Hur vanligt är det att Tingsrätten beslutar om umgänge trots att en förälder motsätter sig det?” Varpå domaren svarar:

Det är ju rätt vanligt men det beror ju också på din förra fråga vad det är för någonting och när dem motsätter sig det så måste vi också förhålla oss till vad dem säger, varför dem motsätter sig och vad den andre säger. Det kan ju finnas sådana motsättningar mellan föräldrarna så man av den anledningen inte vill ha umgänge men det är ingenting utifrån barnets perspektiv. Det viktigaste är hos mig hela tiden att framhäva att jag ser bara till barnet, föräldrarna dem är inte, det är liksom inte de som är viktiga och inte de som ska ha fokus. Därför gäller det för domstolen att under hela sin bedömning ända fram till man verkligen tar det slutgiltiga liksom det är barnet det gäller, ska det här vara umgänge med sin förälder? Utgångspunkten är: Ja, enligt vår lagstiftning och barnkonventionen men finns det något som starkt talar emot det och är det i sådana fall så starkt att det inte ska vara begränsat eller kan man vidta någon skyddsåtgärd så att utgångspunkten är ju att det ska vara det.... det kan ju bli så att det kommer fram till en slutsats att nej det är inte bra för barnet att ha kontakt då får man inte tänka, det är ju synd om den här föräldern. Det är inte det, det är frågan om, det är fortfarande vad som är bäst för barnet.

Domaren beskriver ovan att domstolen alltid ser till barnet bästa vilket också är utgångspunkten för domaren när beslut om umgänge ska fastställas i Tingsrätten. Domaren menar att han behöver förhålla sig till vad som är bäst utifrån barnets perspektiv trots föräldrarnas motsättningar. Lagstiftningen och utgångspunkten är att det ska vara ett umgänge, vilket kan tänkas förklaras genom Bruno (2018b) beskrivning om kärnfamiljen som är en överordnad norm i det svenska samhället. Denna norm kan enligt Burr (2015) bero på det sociala och kulturella sammanhang individen befinner sig inom (Burr, 2015). Normen om kärnfamiljen återfinns också i svensk lagstiftning.

Familjerättssekreterare 2 berättar om umgänge och samarbetsamtal:

(. . .) ska ditt barn ha umgänge så kan du inte undvika den andra föräldern. Så det blir ju en väldigt utsatt situation för den, oftast kvinnan då, att man måste ha en viss kontakt om man ändå tycker att det ska vara ett umgänge... Man kan ju få, det är ju okej även om man har kontaktförbud och så, så kan det ju vara okej att ha samarbetsamtal. Sen får vi tänker jag vara väldigt uppmärksamma på att vi är inte tvingar en förälder i någonting som inte är beredd till.

Det familjerättssekreteraren säger i citatet ovan innebär inte att familjerättssekreteraren har makt att besluta om samarbetsamtal trots uppgifter om våld eftersom samarbetsamtal bygger på frivillighet. Författarna tolkar detta enligt Foucault (2002) som menar att makt inte lyder under en enskild individs val och handlingar utan är snarare en produkt av de maktstrukturer som finns i samhället, vilka kommer till uttryck genom exempelvis institutioner.

Advokaten för ett resonemang kring samarbete i relation till umgänge:

De pushar mycket om det här i förhandlingarna och många gånger vill man inte samarbeta om man liksom säger: nej jag är rädd för honom, jag kan inte det liksom, då vänds det mot mamman, så därför går många med på det trots att dem inte vågar egentligen, för att det blir annars dåligt i processen (...) det är ju för att domstolen och familjerätten pushar för att det är så viktigt, att man annars är rädd för att förlora vårdnaden eller så.

Advokatens beskrivning om hur familjerätt och domstol vill få till stånd ett samarbete, trots uppgifter om våld kan därför tänkas illustreras genom det socialkonstruktivistiska perspektivet. Att människors syn på ett visst fenomen påverkar deras sätt att handla. När ett umgänge är reglerat kan det enligt familjerättssekreterare 2 fungera med samarbetsamtal även om det förekommit våld mot den ena föräldern som vidare understryker är något som bygger på frivillighet, vilket familjerättssekreterare noga måste beakta för att någon inte ska känna sig tvingad till något denne inte vill. Detta styrks också av Holtzworth-Munro et al. (2021) som menar att det är viktigt att inte tvinga föräldrar till samarbetsamtal. Archer-Kuhn (2018) menar att våld mellan två föräldrar inte enbart kan bestå av fysiskt våld, utan att en förälder även kan utsättas av tvång och kontroll. Det våld en förälder utsätts för kan både utövas av den våldverkande föräldern och utav den professionella. Forskaren menar att föräldern kan utsättas för våld och kontroll när den professionella ser till att den våldsutsatta föräldern behöver ha en kontinuerlig kontakt med den våldsverkande föräldern (Archer-Kuhn, 2018).

Citaten ovan tillsammans med den tidigare forskning tolkas utifrån den socialkonstruktivistiska synen på makt och kunskap. Burr (2015) redogör för Foucault syn på makt där han menar att den nuvarande kunskap som råder i samhället inte bara påverkar människors makt att handla utan också påverkar hur människor kontrollerar eller blir kontrollerad (Burr, 2015). Författarna tolkar advokatens resonemang utifrån den nuvarande kunskap som råder i samhället och svensk lagstiftning som familjerätt och domstol behöver förhålla sig, där det framgår att barn mår bäst av att ha tillgång till båda sina föräldrar, vilket ställer vissa krav på att föräldrar också kan ta ett gemensamt ansvar över barnen. Detta påverkar i sin tur enligt författarnas tolkning kvinnan som är rädd att förlora vårdnaden om sina barn om hon motsäger sig denna princip. Archer-Kuhn (2018) menar liksom advokaten, att föräldrar som hindrar sina barn från att ha kontakt med sin våldsutövande förälder, kan riskera att förlora vårdnaden (Archer-Kuhn, 2018). En annan tolkning utifrån advokatens resonemang är citatet kan tänkas visa hur domstol utifrån rådande lagstiftning har mandat att besluta om umgänge trots att en förälder motsätter sig det, vilket i sin tur kan ställa krav på en viss kontakt mellan föräldrarna, trots uppgifter om våld. Vilket illustrerar hur makt både kan användas för att kontrollera men också hur människor kontrolleras.

Nedan ger advokaten fler exempel på hur professionella kan utöva kontroll och hur de underordnade mödrarna kan låta sig bli kontrollerade:

Det är därför rapporten ni utgår från också visar att det är många överenskommelser trots att det förekommit våld, för att de annars är rädda för vad som ska hända, om de inte går med på det här då kanske han får boende eller vårdnaden eller mer umgänge liksom.

Familjerättssekreterare 3 beskriver likt advokaten att det finns risk för att den ena parten går med på saker som den kanske inte hade gått med på i det fall där det förekommit våld. Familjerättssekreteraren menar att det därför är av stor vikt att fråga ut den våldsutsatta så mycket som möjligt, om vad denne egentligen vill för att inte den utsatte ska gå med på något den inte vill. Dock är det enligt familjerättssekreteraren inte helt enkelt, vilket beror på att den som varit utsatt kan ha varit nedtryckt under en längre tid. För att undvika detta var det enligt

familjerättssekreteraren viktigt att upprepade gånger ställa frågor till den våldsutsatta, för att undersöka så att inte denne gör något mot sin vilja. Författarna tolkar familjerättssekreterarens beskrivning utifrån Foucault (2003) som menar att en kan få ökad makt genom kunskap. Om familjerättssekreteraren har mer kunskap om våld och dess konsekvenser kan den ökade makt hos den professionella också hindra den våldsutsatta att ingå i något denne inte vill.

Våldet (ej) styrkt

Ett fjärde tema växte fram ur resultatet efter att författarna till föreliggande studie kunde se att professionellas uppfattningar kring huruvida våldet faktiskt var styrkt eller ej hade inverkan på frågor kring samarbetsamtal, umgänge och vårdnad. Familjerättssekreterare och advokat återger beskrivningar om föräldrar som riktar allvarliga anklagelser mot varandra. Där det genom informanternas beskrivningar framgår en bild av arbetets komplexitet, varför även detta ämne kommer behandlas nedan utifrån underkategorierna: *Riskbedömningar, (O)tvivelaktiga uppgifter om våld* och *Tvisternas komplexitet*.

När frågan ställs till domaren kring vad som krävs för domstolen att skriva fram våld svarar domaren:

Det måste ju finnas någon omständighet som talar för det, och jag tycker det är självklart att det är viktigt att domstolen verkligen gör en så noga bedömning som möjligt utifrån om det har förekommit våld eller inte. För egen del finner jag att det finns någon omständighet som talar för det så är det inte alls främmande för att skriva om det.

Domaren berättar vidare:

Det är en utav dem som nu när ni studerat det här och ser att en av dom viktigaste faktorerna när det gäller vår bedömning är just den här risken för att barnet eller någon närstående blir utsatt för brott, våld eller hot eller barnet utsätts så är det någonting vi måste rejält förhålla oss till. Gör vi inte det så gör vi ju fel.

Det domaren beskriver är att domstolen likt socialarbetare behöver göra en så noga bedömning som möjligt för att beakta barnet eller någon närstående från att inte utsättas för våld, hot eller brott.

Familjerättssekreterare berättar följande:

För de går ju på trovärdighet eller går på våld främst i de fallen där det finns bevis för det. Sen visst om vi gör en riktig utredning en riktig tung utredning och utreder och får massa hjälp av referenser och även av barn... massa uppgifter det kan ju vara en förälder som utövat våld mot flera kvinnor ja om, minst två stycken säger att det har varit våld så blir det ju tyngre såklart. Då behöver det ju inte vara en dom. Då går ju domstolen på det. Så jag vet ju att domstolen ser allvarligt på våld det är ju bara det att de har ju sina regler.

På frågan om våldet beaktas i mindre utsträckning när det saknas bevis svarar domaren:

Jag får nog svara: Ja, med den förklaringen att är det två parter där den ena säger på ett sätt och den andra säger på ett annat sätt och det inte finns någon som helst omständighet för att det skulle ha förekommit våld, då är det väldigt svårt för domstolen att konstatera att det är det om det inte finns något ytterligare.

Samma fråga ställs till advokaten som svarar:

Alltså för domstol är det väldigt mycket så här, det ska finnas bevisning för allt, så klart! Man kan inte bara komma och säga någonting, men ibland, eller min upplevelse är att många gånger har man liksom, kanske inte en fällande dom men det finns mycket bevisning i form av journalanteckningar från socialtjänst, man kanske gjort polisanmälan, det finns Freda, bedömningar, det finns kanske i vissa fall foton på skador, det finns en hel del som i alla fall visar på att sannolikheten är stor, för att det har förekommit våld, det kanske inte bevisas som ett brottsmål men allt pekar på och tillsammans med barnet och den andra föräldern, ehm men det räcker liksom inte.

Samtliga informanter beskriver vikten av att styrka att våldet har ägt rum, för att våldet överhuvudtaget ska beaktas. Men huruvida uppgifterna om våld är sanna eller ej, vilket avgör om de ska tas i beaktande eller inte, är upp till de professionella att bedöma. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan detta enligt Mattsson (2021) förklaras genom att de överordnade grupper i samhället på grund av sin maktposition har tolkningsföreträde gällande vad som ska uppfattas som sanning och vad som inte ska göra det. Föreställningar som dels, återfinns i lagstiftningen dels, hos den enskilde yrkesverksamma. Maktstrukturer verkar därmed på en strukturell nivå i samhället såväl som inom dess olika institutioner samtidigt som de bärs upp av individer via deras sätt att uppfatta saker och ting och genom deras sätt att handla och agera (Mattsson, 2021). När professionella inom domstol och familjerätt tolkar trovärdigheten kring uppgifter om våld avgör det sedan hur våldet därefter kommer att beaktas eller inte. Vilket följaktligen påverkar deras agerande, genom att de exempelvis kan bevilja umgänge med, eller hålla i samarbetsamtal tillsammans med, en påstådd förövare, ifall de bedömer att anklagelserna om våld är grundlösa. Lagstiftningen begränsar till viss del också hur de professionella ska uppfatta och beakta anklagelser om våld, genom att ställa krav på viss bevisning. Zaccour (2020) resultat visar att det finns svårigheter i att bevisa trovärdigheten för våldet som skett, trots det att mödrar ihärdigt lägger fram bevis om våld till domstolen (Zaccour, 2020). Att inte skriva fram våldet kan enligt Hans et al. (2014) leda till att våldet inte får den uppmärksamhet den förtjänar i relation till familjerättsliga mål.

Riskbedömningar

Tidigare forskning visar att domstolar inte har genomfört riskbedömningar i vårdnadsärenden (Bruno, 2018b; Jämställdhetsmyndigheten, 2022). Jämställdhetsmyndigheten framhåller vikten av att göra riskbedömning, särskilt i de fall det förekommit våld, vilket familjerätten enligt myndigheten gör (Jämställdhetsmyndigheten, 2022).

Domaren kommenterar Jämställdhetsmyndighetens rapport under intervjun och säger följande:

Ja eftersom du pratar om Jämställdhetsmyndighetens approach så belyser, så kommer de till slutsatsen att domstolarna inte gör den här riskbedömningen. Och dem har läst en stor mängd domar och jag skulle säga som såhär att jag delar ju bedömningen att det inte framgår av domarna, jag är inte lika övertygad om att deras bedömning är rätt när det gäller att vi inte gör den här riskbedömningen. Jag har ju pratat

med många kollegor, och är det så att föräldrarna kommer till en överenskommelse eller något annat där det inte finns någon riskfaktor, då skriver många domar bara det som, föräldrarna har kommit överens om som är förenligt med barnets bästa. Där i görs alla dem bedömningarna som ska göras (...) Det tycker jag, så att min uppfattning utifrån de domar jag har sagt, det görs visst riskbedömning i vart fall i de allra flesta fall, men vi kan bli mycket bättre på att verkligen tala om att vi har gjort det, så att det för läsaren framgår att vi har gjort. Så att det är en skillnad på det här mellan att inte ha gjort och gjort men inte redovisat för läsaren som inte har någon annan kunskap framstår det då som vi inte har gjort en riskbedömning och den risken ska vi inte ta att det framstår på det sättet.

Domaren förklarar att riskbedömningar enligt hans erfarenhet redan görs men menar vidare att det kan vara svårt för andra att förstå, då de saknar kunskap. Vilket kan tänkas bekräftas utifrån familjerättssekreterarnas beskrivningar och Jämställdhetsmyndighetens kartläggning. Domaren intar en kritisk hållning till det som framkommit genom kartläggningen då han säger att han inte vill att det ska framstå som att domstolen inte gör en riskbedömning. Domarens inställning till de uppgifter som framkommit genom kartläggningen kan ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv enligt Burr (2015) förstås genom att han intar en kritisk hållning till sina egna och andras antaganden, varför han också är öppen för att ständigt förändra sina egna föreställningar om verkligheten och världen (Burr, 2015). Att domstolsbesluten skrivs fram på ett sätt som gör det svårt för andra att förstå kan enligt Mattsson (2021) förklaras utifrån diskursen vilket förenklat kan beskrivas som den ram vilken bestämmer vem som har makt över språket och vem som beslutar över kunskapen. Kunskap konstrueras således alltid via maktrelationer och är heller aldrig fri från människans tolkning (Mattsson, 2021). En domare som tillhör den överordnade gruppen i samhället, kan med hjälp av makt också förändra samhällets antaganden och människors sätt att se på domstolen.

Familjerättssekreterare 3 förklarar följande:

Domstolen är ju våran arbetsgivare men om det inte finns domar, eh bevis på papper så har vi en känsla av att domstolen tänker att då finns det inte. Medan vi tänker mer risk, men det hjälper ju inte så mycket så länge det inte finns papper på det.

Familjerättssekreterare 2 beskriver också:

Jag tycker att vissa tingsrätter är väldigt, de vill ha väldigt mycket bevis så att det ska vara en dom, så att vi är ju verkligen så här ute på hal is och tror man för mycket på den som vi lämnar uppgifterna eller inte liksom riktigt är redo så finns det risk för att hela vår utredning blir underminerad och det finns ju en del videoutlåtanden också så det gäller verkligen och väga sina ord på guldvåg liksom och prata om risk. Och aa... jag tycker att det är ganska svårt faktiskt.

Samtliga familjerättssekreterare pratade om risker och svårigheter kring de beviskrav som ställs för att domstolen ska beakta våldet. Enligt advokaten behöver domstolen göra riskbedömningar för att synliggöra våldet. Forssell och Cater (2015) framhåller vikten av att göra adekvata riskbedömningar i vårdnadstvister, vilket förutsätter kunskap om våld. Genom kunskap kan professionella som arbetar med familjerättsliga ärenden lättare göra en avvägning mellan barnets behov av kontakt med båda sina föräldrar och barnets rätt att skyddas från alla typer av våld (Forssell & Cater, 2015).

(o)tvivelaktiga uppgifter om våld

När informanterna ombads beskriva hur de bedömer trovärdigheten kring uppgifter om våld i de fall där det saknas domar beskriver samtliga familjerättssekreterare att våldsutsattas berättelser oftast är mycket trovärdiga. Vilket kan förklaras utifrån Burr (2015) som menar att människors kunskapsprocess påverkar vad individer uppfattar som sanning, vilket också har en inverkan på människors sätt att se på världen och ett fenomen.

Advokaten berättar varför hon tror att uppgifter om våld skrivs till samarbetsvårigheter:

Nej men jag tror att det är för svårt för gemene man att tro att det ens kan se ut så som det gör faktiskt. Man vill inte tro att föräldrar är på det här sättet. Så det tror jag är en väldigt stor anledning till att man skriver om det.

Vidare fortsätter advokaten:

(. . .) man är också rädd för, tänk om man har fel. Jag sitter oftast med kvinnor som blivit våldsutsatta och barnen och det som alltid, alltid kommer från motparten, det är ju att mamman hittar på de här sakerna för att få ensam vårdnad och att hon också har påverkat sina barn som gör att de säger de här sakerna, att pappa slår eller vad det nu är. Ehm och då tror jag såhär: ja, men gud tänk om han som ser så fin och snäll ut, ser så bra ut, tänk om det är som han säger. Då fråntar vi ju barnet från pappa, alltså så tror jag väldigt mycket (...).

Citatet ovan tolkas i relation till Mattsson (2021) beskrivning, att individer tillsammans med antaganden om verkligheten ömsesidigt kan konstruera och tillskriva människor egenskaper för exempelvis fader- och moderskap. Personerna är också benägna att konstruera det svenska samhället och de svenska männen som jämställda vilket gör att människor också uppfattar att de är fria från förtryck (Mattsson, 2021). Advokatens beskrivning ovan visar utifrån hennes erfarenhet att mödrar oftast är de som ger uttryck för våld medan fäder oftast förnekar att våld har förekommit. Fäder hävdar inte sällan enligt advokaten att mammor anklagar dem för våld för att få fördelar i en kommande domstolsförhandling. Fäder påstår vidare att mödrar även påverkar barnen att lämna falska uppgifter om våld. Professionella tenderar då enligt advokaten att inte ta ställning till uppgifter om våld eftersom de har svårt att se att en pappa som ser bra ut och som är trevlig, samtidigt kan utföra vedervärdiga handlingar. En annan tolkning utifrån det som Mattsson (2021) skriver är att det finns en föreställning om hur män och kvinnor, fäder och mödrar exempelvis bör uppträda men också vad de förväntas göra (Mattsson, 2021). Enligt Wennerberg (2010) är inte de sociala beteenderegler som återfinns bland människor naturligt betingade, istället är normerna kring hur människor ska bete sig socialt konstruerade (Wenneberg, 2010). Det kan därför tänkas finnas bestämda föreställningar om hur våldsverkande fäder ser ut eller bör uppträda. Vilket advokatens beskrivning kan tänkas illustrera men som också tidigare forskning av Forssell och Cater (2015) bekräftar. Där resultatet antyder att det är svårt för professionella att tolka och erkänna våldshandlingar när det utövas av fäder som inte faller inom ramen för deras föreställningar om den "typiska" våldsverkare (Forssell & Cater, 2015).

Familjerättssekreterare 3 beskriver:

(...) men i vissa fall så händer det att eh jag förstår att det är någonting som någon har dratt till med för att man vill vinna vårdnadstvisten eller vinna barnen eller är sur på den andra för någon anledning. Människor kan använda lite billiga vapen ibland när det gäller vårdnadstvister då... det ligger lite bland korten att man drar till med saker om den andra partnern när det gäller båda sidor och våld är ju en av dem som kvinnan kan dra till med.

Familjerättssekreteraren menar med citatet ovan att föräldrar inte sällan kan rikta falska anklagelser gentemot varandra i vårdnadstvister, vilket är något som kvinnor kan dra till med. Hans et al. (2014) och Archer-Kuhn (2018) studier visar att domstolar har en föreställning om att det oftast är mödrar som kommer med falska anklagelser om våld. I forskningen påvisas det dock att det oftast är fäder som kommer med falska anklagelser, medan Avilei (2021) studie visar att det är lika många män som kvinnor som riktar falska anklagelser om våld gentemot varandra (Avilei, 2021). En tolkning utifrån citatet är att det finns föreställningar om typiskt manliga och kvinnliga beteenden. Mattssons (2021) menar att människor gemensamt skapar föreställningar om kvinnligt och manligt (Mattsson, 2021). En annan tolkning är att dessa föreställningar grundar sig i samhällets normer. Wenneberg (2010) menar att det finns en uppsättning normer i samhället som beskriver vad som förväntas av människor (Wenneberg, 2010). Kärnfamiljen är en socialt konstruerad norm där det vanliga är att en familj utgörs av en biologisk mor och far samt deras biologiska barn. Rimligen förväntas därför föräldrar upprätta denna norm. Ett avvikande beteende blir således när en kvinna som informanten ovan beskrev går ifrån denna norm och istället använder billiga vapen som våldsanklagelser för att slå sig fri från den traditionella familjebildningen.

Tvisternas komplexitet

Något som var återkommande under intervjuerna var hur komplext det var att arbeta med frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Detta tema går i linje med de tre tidigare nämnda teman, varför det är av stor vikt att förstå hur komplext det är att arbeta med vårdnads mål. De ovanstående olikheterna bland professionerna beror mestadels på att dessa vårdnads mål är komplexa men också att det ostyrkta våldet ofta är svårt att bevisa, trots det att familjerättssekreterare och advokat i de allra flesta fall har högt förtroende för de våldsutsatta behöver domstolen något underlag för det beskrivna våldet.

Domaren beskriver hur komplext det är med familjemål:

Många gånger är det väldigt svårt, vad har egentligen hänt? Det här med familjemålen tycker jag är dem svåraste målen.

Advokaten förklarar också att det inte är några populära mål:

Det här området är så krokigt, vårdnads mål är verkligen svåra och så som jag har uppfattat det, vill ingen domare sitta på dem heller. Alltså det är inga populära mål, ingen väljer att bli domare med vårdnads mål, eller väldigt få i alla fall. Det har jag hört, alla tycker det är jobbigt och det är ju jobbigt, det är svåra mål och det får stora konsekvenser framförallt för dem här barnen.

När familjerättssekreteraren 1 fick frågan om hon ville tillägga något mer om våld i vårdnadstvister fick författarna svaret:

Ehm det är ett jätte komplext område...ehm och jätteviktigt.

Samtliga informanter beskriver svårigheten och komplexiteten kring arbetet med vårdnadstvister. Av informanternas beskrivningar framkommer en bild av hur komplext det är att veta vad som är rätt eller fel, sant eller falsk samt, hur deras handlande på olika sätt kan komma att få konsekvenser för de människor som varje ärende rör. Forskarna har liksom studiens informanter uttryckt att rättsprocessen kring vårdnad dels är komplex dels, utgör en stressfaktor för familjen (Khaw et al., 2021). Författarna tolkar att familjerättssekreterare och domare tillhör två yrkesgrupper som kan sägas ha en överordnad roll i samhället eftersom de är myndighetsutövare. Enligt Mattsson (2021) har överordnade grupper i samhället tolkningsföreträde för hur andra människor ska uppfatta världen samt de som konstruerar människors uppfattningar kring vad som är normalt och vad som inte är det (Mattsson, 2021). Den makt de professionella besitter kan enligt familjerättssekreteraren vara komplex eftersom det är de som enligt henne kan bestämma ödet för en familj, då ett beslut gäller i flera år.

Familjerättssekreterare 3 berättar:

(...) Det som vi skriver det är ju någonting som kommer gälla i många år.

Diskussion

I avsnittet som följer sammanfattas studiens resultat och diskuteras utifrån studiens syfte och forskningsfrågor. Vidare behandlar författarna tidigare forskning, studiens valda teorier samt, redogör för implikationer för socialt och socialpedagogiskt arbete. Avslutningsvis ger författarna förslag på framtida forskning.

Resultatdiskussion

Syftet med studien var att undersöka professionellas uppfattningar om relationen mellan våld och samarbets svårigheter. Arbetet tog även fasta på hur dessa uppfattningar konstrueras i familjerätt kontra domstol. Med utgångspunkt i syftet analyserades det också utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. För att möjliggöra för uppkomsten av denna kunskap ville författarna förstå hur familjerättssekreterare, domare samt advokat uppfattar och konstruerar fenomenet vårdnadstvister samt, vilka möjligheter och hinder de professionella upplever i de familjerättsliga utredningarna.

Utmärkande i studiens resultat var att samtliga professionella det vill säga, advokat, domare och familjerättssekreterare i de flesta fall beskrev pappor som våldsutövare, vilket således påverkade de övriga svaren i intervjuguiderna. Författarna ville utifrån studiens första frågeställning undersöka hur de professionella beskrev begreppet samarbets svårigheter. Resultatet visade att familjerättssekreterarna har en varierad uppfattning om vad som föranleder samarbets svårigheter. Konflikterna som utgör samarbets svårigheter mellan föräldrar handlar enligt informanterna om att föräldrar inte kommer överens om barnets

boendeort eller ekonomi. Ett annat exempel som informanterna redogjorde för var föräldrars dåliga kommunikation vilket föranlett samarbetssvårigheter. En familjerättssekreterare beskrev vidare att föräldrar med olika personligheter kan ha svårt att samarbeta exempelvis, när en förälder är mer spontan medan den andra föräldern är mer strikt. En annan familjerättssekreterare beskrev att samarbetssvårigheter helt enkelt kan beskrivas som att två personer inte kan komma överens i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Dessa konflikter kunde förstås utifrån studiens tidigare forskning, Bergman och Rejmer (2017) som delar in konflikterna i vårdnadstvister utifrån begreppen intresse- och värdekonflikter. Forskarna skriver att värdekonflikter är den vanligaste formen av konflikter i vårdnadstvister, men menar vidare att det inte sällan handlar om en kombination mellan intresse- och värdekonflikter (Bergman & Rejmer, 2017). I studiens resultat beskrev två familjerättssekreterare intressekonflikter som främsta anledning för samarbetssvårigheter medan den tredje beskrev en kombination av de båda begreppen intresse- och värdekonflikter. Advokaten beskrev istället värdekonflikter som främsta anledning till samarbetssvårigheter. Vilket författarna tolkar kan ha att göra med att informanterna är verksamma inom olika fält och därmed stöter på olika typer av konflikter.

Författarna ville utifrån studiens andra frågeställning undersöka hur professionella uppfattar att våld påverkar samarbetet. I resultatet framkom det att en våldsutsatt inte kan samarbeta med sin våldsförövare, vilket enligt advokaten är omöjligt med betoning på den maktobalans som råder sinsemellan föräldrarna, något som även två av familjerättssekreterarna lyfte. Samtliga informanter beskrev precis som omvärlden också vittnar om, att det oftast är män som utövar våld mot kvinnor. Varför det socialkonstruktivistiska perspektivet med hjälp av begreppen kön och makt lämpade sig bra för analys. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan fenomenet mäns våld mot kvinnor förklaras utifrån Mattsson (2021) beskrivning av könsordningen, där män står över kvinnor i den hierarkiska ordningen, vilket tydligast ses på en övergripande nivå i samhället och som därmed blir mindre synlig på individnivå.

Tidigare forskning visade att domstolen inte skriver fram våld i deras utredningar samt att det saknas riskbedömning (Bruno, 2018a; Jämställdhetsmyndigheten, 2022). Studiens resultat visade att det måste finnas något som tyder på att våld ska ha skett för att domstolen ska kunna beakta och skriva om våld. Domaren menade att en riskbedömning alltid görs, men att domstolen behöver bli bättre på att tydligare skriva fram det. Advokaten beskrev att domstolar enligt hennes erfarenhet inte gör några riskbedömningar men att domstolar behöver bli bättre på att skriva fram det om en riskbedömning mot förmodan ändå görs. Jämställdhetsmyndigheten (2022) kartläggning visade att familjerätten skriver fram våld i deras utredningar, vilket även denna studies resultat visade. Av resultatet framgick det också att normen om kärnfamiljen är stark och att den regleras genom lagstiftning vilket också framgick av tidigare forskning. Detta ställer därför krav på ett visst samarbete mellan den våldsutövande och våldsutsatta föräldern, trots uppgifter om våld. En familjerättssekreterare beskrev att ett visst samarbete mellan föräldrar är nödvändigt även när det förekommit våld om det är bedömt att ett umgänge är aktuellt. Familjerättssekreterarna underströk samtidigt vikten av frivillighet och en god struktur för att ett fungerande samarbete runt barnen ska kunna komma till stånd. Advokaten menade liksom tidigare forskning att det inte finns någon

frivillighet, då våldsutsatta mammor går med på samarbetsamtal av rädsla för rättsliga konsekvenser. Vidare visade resultatet utifrån advokatens uttalande att en våldsutövande pappa kan få utökat umgänge eller vårdnad om barnen om mamman väljer att avstå samarbetsamtal. Advokaten beskrev vidare att både familjerätt och domstol enligt hennes erfarenhet uppmuntrar föräldrar till samarbete. Familjerätten beskrev att det utifrån deras arbete är viktigt att säkerställa att det finns en jämn maktbalans mellan två föräldrar i samarbetsamtal samt att samarbetsamtal ska bygga på frivillighet. I den tidigare forskningen visade Holtzworth-Munro et al. (2021) forskning att samarbetsamtal inte är lämpligt när en förälder använt våld mot den andra förälder. Resultatet i studien visade att mammans föräldraförmåga kan påverkas när hon varit våldsutsatt, detta genom att ingå i riskfyllda överenskommelser av rädsla för den andra föräldern i syfte att skydda sig själv från att utsättas för mer våld. En konsekvens av detta är att barnen utsätts för risker när de har umgänge med den våldsutövande pappan. Intressant nog beskrev ingen av informanterna den strategi som Archer-Kuhn (2018) forskning visar att en våldsutsatt underlåter den våldsutövande föräldern att träffa de gemensamma barnen i syfte att skydda barnen från att utsättas för våld.

I studiens tredje frågeställning ville författarna undersöka hur professionella bedömer trovärdigheten kring uppgifter om våld i familjerättsliga mål. I resultatet framkom det att våldsförekomsten i vårdnadsutredningar upplevdes göra arbetet mer komplext. Vidare visade resultatet att det kan vara svårt för familjerättssekreterare att styrka våldet som skett, särskilt eftersom domstolar behöver någon form av bevisning. Detta bekräftar också domaren som menar att det krävs någon omständighet som talar för att våld har ägt rum. Det kan därför tänkas bli svårt för familjerättssekreterare att ta ställning till föräldrarnas utsagor. Familjerättssekreterarna berättade att de inte för någon bevisutredning gällande våld, men att de uppfattar att de flesta berättelserna om våld är trovärdiga. I resultatet framkom det också att advokaten anser att domstolen inte beaktar våld, trots bevisning i form av utlåtanden från socialtjänsten, polisanmälningar, foton på skadorna eller annat. En familjerättssekreterare var däremot av den uppfattningen att domstolen tar hänsyn till våld om de finns viss bevisning, exempelvis barns röster om våld, vilket informanten menade väger tungt i domstolen. Detta gick även i linje med domarens uttalande om att alltid beakta barnets perspektiv i vårdnadsfall. Intressant nog tenderade majoriteten av informanterna att beskriva anklagelser om våld som könsneutralt, eftersom de beskrev att detta var något som föräldrar drog till med. Endast en familjerättssekreterare beskrev att det oftast var mödrar som riktade falska anklagelser om våld mot fäder. Hans et al. (2014) studie visade att professionella många gånger har en felaktig uppfattning om att det är kvinnor som drar till med ogrundade uppgifter om våld, när det i själva verket oftast är pappor som riktar falska anklagelser mot mammor. Genom att använda det socialkonstruktivistiska perspektivet som teoretiskt ramverk kunde författarna tolka resultatet med begreppen makt och kön utifrån det Mattsson (2021) beskrivit. Att de överordnade grupperna i samhället på grund av sin maktposition har tolkningsföreträde gällande vad som ska uppfattas som sanning och inte men också, att det finns förväntningar och föreställningar kring kön kopplat till föräldraskap.

Under arbetets gång har studiens författare kunnat konstatera att huruvida professionella inom domstol och familjerätt bedömer uppgifter om våld som trovärdiga eller inte, speglar deras

fortsatta agerande. Exempelvis genom att domstolen dömer till umgänge eller att familjerättssekreterare bedömer att de kan hålla i ett samarbetsamtal trots uttalade uppgifter om våld. Det kan å ena sidan tänkas bli problematiskt om de professionella inte kräver en viss bevisning eftersom det kan bli ett lättvindigt vapen att använda ifall en förälder önskar att ha vårdnaden själv, vilket sker på bekostnad av barnen som inte får tillgång till den andre föräldern i samma utsträckning. Å andra sidan kan det vara problematiskt att inte beakta våld, främst när de beskrivs av barnen själva eftersom barnen kan tvingas till umgänge med, eller stå under vårdnad av, sin förövare. Varför det kan behövas gemensamma riktlinjer och fortbildning om våld och våldets konsekvenser inom dessa institutioner. Sammantaget har studiens syfte och frågeställningar utifrån det som presenterats i detta avsnitt besvarats.

Implikationer för socialt och socialpedagogiskt arbete

Studien visade att det dels är komplext att arbeta med vårdnadsutredningar i familjerätten, dels också på nödvändigheten av familjerättssekreterarna som en länk mellan domstolen och föräldrarna i vårdnadstvister. Studien visade också att trovärdigheten kring uppgifter om våld har en stor betydelse för både socialarbetare som hanterar våld i vårdnadstvister och för den utsatta föräldern och barnets liv. Socionomer och socialpedagoger är de professioner som oftast är verksamma inom familjerätten, därför ansåg författarna efter resultatet att socialarbetare behöver ha kunskap om våld i nära relationer, i synnerhet för att kunna identifiera och förstå konsekvenserna våldet kan utgöra. Enligt Bergman och Rejmer (2017) är det högst relevant att studera hur yrkesverksamma i socialt arbete hanterar frågor som rör vårdnadstvister, särskilt eftersom socialarbetare förser domstolarna med information och vårdnadsutredningar. Cederlund et al. (2019) beskriver vidare socialpedagogens bildning som handlar om förmågan att kunna avgöra vad som är rätt och fel under varje omständighet, vilket då ställer krav på en öppenhet bland socialpedagogerna. Författarna ansåg att familjerättssekreterare ställs inför svåra situationer, vilket då kräver såväl teoretisk kunskap som praktisk erfarenhet om våld. Genom att intervjua olika professionella vilka arbetar inom familjerättsliga mål kan studien tillföra en ökad kunskap genom att fånga olika perspektiv, både inom det sociala arbetet men också utifrån det juridiska. Skau (2018) menar att ett fenomen som våld behöver synliggöras för att kunna motverka det och då spelar rättsväsendet även en betydande roll.

Sammanfattningsvis upplevde författarna att familjerättssekreterarna fyller en viktig funktion i det sociala arbetet, i synnerhet eftersom de förser domstolen med underlag inför en kommande domstolsförhandling. Ett underlag som får stor betydelse för vårdnadsmålets utgång men också för familjers liv och framtid. Denna studie kan tillföra ett ökat fokus på familjerätt och domstol såväl som för andra organisationer inom det sociala arbetet, vilka samverkar med familjerätten samt möter föräldrar som blivit utsatta för våld.

Kritiska reflektioner

Föreliggande studie har vissa begränsningar som måste beaktas. En begränsning är att den advokat och domare som intervjuades har expertis om våld i nära relation, vilket har haft inverkan på studiens resultat. Om författarna istället hade intervjuat andra advokater och domare som saknar fördjupade kunskaper om våld i vårdnadstvister hade studien rimligen fått

ett annat resultat. Trots detta tyckte ändå författarna att den domare och advokat som tillfrågades på grund av sin expertis kunde tillföra relevant information och kunskap till studien. Vidare uppfattade också författarna att det var av vikt att få med de professioner som på olika sätt har en nyckelroll i vårdnadsmål för att kunna få en helhetsbild över det område som studien undersöker. Ytterligare något författarna i efterhand reflekterat över är att det hade varit intressant att fråga de professionella om de kunde definiera vad våld är. Författarna fick något exempel på vad som utgör våld men studien skulle kunna ha ett större fokus på definitionen av våld, eftersom det är ett brett begrepp. Det hade det rimligen blivit lättare för författarna att förstå vilken typ av våld som beaktas och vilken typ av våld som inte gör det.

Vidare forskning

För att barn och vuxna ska ha möjlighet att leva ett liv fritt från våld behövs det fler studier som undersöker fenomenet våld i vårdnadstvister. Författarna har under studiens gång upptäckt att vårdnadstvister är en arena där våldet får lov att fortsätta, i synnerhet i de fall där våldet inte är bekräftat genom dom. Därför behövs det lagstadgat stöd för att undersöka uppgifter om våld grundligt i de fall där det saknas dokumenterade bevis. Hittills har det svenska samhället misslyckats med att stoppa mäns våld mot kvinnor och barn. Varför det enligt författarna hade varit intressant att rikta forskningsfokus mot de män som utövar våld. Enligt Isdal (2017) är det nämligen av vikt att förstå bakgrunden och orsaken till varför män utövar våld för att kunna förhindra och motverka det. Genom att utföra enskilda kvalitativa intervjuer eller ett flertal fokusgrupper kan de våldsverkande fäderna rimligen bidra till viktig och intressant kunskap inom området, som kan hjälpa samhället att hitta relevanta lösningar på problemet.

Litteraturförteckning

- Archer-Kuhn, B. (2018). Domestic violence and high conflict are not the same: a gendered analysis. *Journal of Social Welfare & Family Law*, 40(2), 216–233. <https://doi.org/10.1080/09649069.2018.1444446>
- Avilei, H. (2021). False allegations of domestic violence: A qualitative analysis of ex-partners' narratives. *Journal of family violence*. Tidskriften i referensen saknar volymbeteckning. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00342-w>
- Behounek, E. & Hughes Miller, M. (2021). Negotiating violence in family law mediation. *Journal of aggression, conflict and peace research*. 14 (1), 73–95. <https://doi.org/10.1108/JACPR-02-2021-0582>
- Bergman, A-S. & Rejmer, A. (2017) Parents in child custody disputes: Why are they disputing?, *Journal of Child Custody*, 14 (2–3), 134–150. <https://doi.org/10.1080/15379418.2017.1365320>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006): Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bruno, L. (2018a) Financial oppression and post-separation child positions in Sweden, *European Journal of Social Work*, 21:2, 181–192. <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1286296>
- Bruno, L. (2018b) National self-image as an obstacle to ensuring children's rights in the context of domestic violence and family law – the case of Sweden. *Academic Journal*. 40 (4) 426–440. <https://doi.org/10.1080/09649069.2018.1519156>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (tredje upplagan). Liber.
- Burr, V. (2015). *Socialconstructionism*. London, Storbritannien: Routledge.
- Cedersund, E., Eriksson, L., Jansson R. B. & Svensson A. L. (2019). *Renässans för socialpedagogik? En bok om socialpedagogisk bildning*. Studentlitteratur.
- Eriksson, M. (2010). Children who "witness" violence as crime victims and changing family law in Sweden. *Journal of Child Custody*, 7(2), 93–116. <https://doi.org/10.1080/15379418.2010.508258>
- Forssell, M. A. & Cater, Å. (2015). Patterns in child-father contact after parental separation in a sample of child witnesses to intimate partner violence. *Journal of Family Violence*, 30(3). 339–349. <https://doi.org/10.1007/s10896-015-9673-2>
- Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. (4., översedda uppl.): Arkiv.
- Foucault, M. (2002a) *Sexualitetens historia 1: Viljan att veta*. Daidalos AB.

- Hans, J. D., Haselschwerdt, M. L., Hardesty, J. L. & Frey, L. M. (2014). The Effects of Domestic Violence Allegations on Custody Evaluators' Recommendations. *Journal of Family Psychology*, 28, ss. 957–966. <http://dx.doi.org/10.1037/fam0000025>
- Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A. G., Beck, C. J., Rossi, F. S., Adams, J. M., Jiang, L. J., Tomlinson, C. S., & Hale, D. F. (2021). Intimate partner violence and family dispute resolution: 1-year follow-up findings from a randomized controlled trial comparing shuttle mediation, videoconferencing mediation, and litigation. *Psychology, Public Policy, and Law*, 27(4), 581–596. <https://doi.org/10.1037/law0000309>
- Isdal, P. (2017). *Meningen med våld*. (Andra upplagan). Gothia Fortbildning AB.
- Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *Uppgifter om våld är inget undantag* (rapportnummer 2022:1). Jämställdhetsmyndigheten.
- Khaw, L., Autumn M. B., Jennifer L. H., Daniel S. & Angela M. W. (2018). “The System had Choked Me Too: Abused Mothers’ Perceptions of the Custody Determination Process that Resulted in Negative Custody Outcomes. *Journal of Interpersonal*. 36 (9–10) 4310–4334.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje [reviderade] upplagan). Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod - en introduktion. I S. Larsson, J. Lilja, & K. Mannheimer, *Forskningsmetoder i socialt arbete* (ss. 91–128). Studentlitteratur.
- Mattsson, T. (2021). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. (Tredje upplagan). Gleerups.
- Prop. 2020/21:150. *Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2021/03/prop.-202021150/>
- Regeringskansliet. (11 januari 2017). *Mer om jämställdhetspolitikens mål*. <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/>
- Rejmer, A. (2002). Barnperspektiv och barnets bästa i tingsrätts handläggning vårdnadstvister. *Svensk Juristtidning*, 2, ss. 138–156. <https://svjt.se/svjt/2002/138>
- Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige. (Roks) (2016). *Våld och vårdnad – lagstiftning och praxis*. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.
- Skau, G.M. (2018). *Mellan makt och hjälp: om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare*. (Uppl. 4).: Liber.
- Socialstyrelsen. (2011). *Interventioner för att förebygga och hantera föräldrars konflikter och tvister kring vårdnad, boende och umgänge diva. En systematisk översikt om effekter*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2011-6-32.pdf>

Socialstyrelsen. (2016). *Våld-Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relation*.
<https://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e4cb3/1487841874281/rapport-2015-12-01-manskliga-rattigheter.pdf>

SOU 2015:86 Mål och myndighet - *En effektiv styrning av jämställdhetspolitiken*.
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2015/10/sou-201586/>

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Studentlitteratur.

Universitetskanslersämbetet. (2015). *Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning – rapportering av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2015:25: Universitetskanslersämbetet.
<https://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e4cb3/1487841874281/rapport-2015-12-01-manskliga-rattigheter.pdf>

Wenneberg, S.B. (2010). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. (2. Uppl.): Liber.

Zaccour, S. (2020). Does domestic violence disappear from parental alienation cases? Five lessons from Quebec for judges, scholars, and policymakers. *Academic Journal*. 33(2), 301–357.
<https://commons.allard.ubc.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1065&context=can-j-fam-l>

Bilagor

HÖGSKOLAN VÄST

20122-04-04

Bilaga 1 Informationsbrev familjerätt

Hej!

Vi heter Sara och Annah och är två studenter från socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst. Det har nu blivit dags för oss att påbörja arbetet med vår c-uppsats då vi är i sluttampen på vår utbildning.

Syftet med studien är att undersöka professionellas uppfattningar om relationen mellan våld och samarbetssvårigheter. Arbetet tar även fasta på hur dessa uppfattningar värderas i familjerätt kontra domstol.

Studien kommer att genomföras med intervjuer under april-maj 2022 och beräknas ta cirka 30-45 minuter. Det är viktigt att intervjun sker i ostörd miljö, på en tid och plats som familjerättssekreteraren bestämmer. Intervjun kommer ske genom digitala verktyg exempelvis via Teams. Intervjun kommer även att spelas in (ljud) och skrivas ut i text för fortsatt analys.

Det insamlade materialet som familjerättssekreterare lämnar kommer att hanteras konfidentiellt. Det är endast vi studenter och handledare som kommer ta del av materialet. Verksamheten och personen kommer att avidentifieras, vilket innebär att materialet i studien inte kan härledas till dig som deltagit i intervjun. Inspelningarna och den utskrivna texten kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. Deltagandet är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan någon motivering.

Du är välkommen att kontakta oss om du har några frågor eller vår handledare, Jonas Hallberg.

Med vänliga hälsningar,

Sara Salih och Annah Kjellson

Sara Salih
sara.salih@student.hv.se

Annah Kjellson
annah.kjellson@student.hv.se

Handledare
Jonas Hallberg
jonas.hallberg@hv.se

HÖGSKOLAN VÄST

20122-04-04

Bilaga 2 Informationsbrev advokat

Hej!

Vi heter Sara och Annah och är två studenter från socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst. Det har nu blivit dags för oss att påbörja arbetet med vår c-uppsats då vi är i sluttampen på vår utbildning.

Syftet med studien är att undersöka professionellas uppfattningar om relationen mellan våld och samarbetssvårigheter. Arbetet tar även fasta på hur dessa uppfattningar värderas i familjerätt kontra domstol.

Studien kommer att genomföras per telefon under maj 2022 och beräknas ta cirka 30-45 minuter. Intervjun kommer skrivas ut för fortsatt analys.

Det insamlade materialet som advokaten lämnar kommer att hanteras konfidentiellt. Det är endast vi studenter och handledare som kommer ta del av materialet. Verksamheten och personen kommer att aidentifieras, vilket innebär att materialet i studien inte kan härledas till dig som deltagit i intervjun. Inspelningarna och den utskrivna texten kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. Deltagandet är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan någon motivering.

Du är välkommen att kontakta oss om du har några frågor eller vår handledare, Jonas Hallberg.

Med vänliga hälsningar,

Sara Salih och Annah Kjellson

Sara Salih
sara.salih@student.hv.se

Annah Kjellson
annah.kjellson@student.hv.se

Handledare
Jonas Hallberg
jonas.hallberg@hv.se

HÖGSKOLAN VÄST

20122-04-04

Bilaga 3 Informationsbrev domare

Hej!

Vi heter Sara och Annah och är två studenter från socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst. Det har nu blivit dags för oss att påbörja arbetet med vår c-uppsats då vi är i sluttampen på vår utbildning.

Syftet med studien är att undersöka professionellas uppfattningar om relationen mellan våld och samarbetssvårigheter. Arbetet tar även fasta på hur dessa uppfattningar värderas i familjerätt kontra domstol.

Studien kommer att genomföras på plats i tingsrätten under maj 2022 och beräknas ta cirka 30 minuter. Intervjun kommer skrivas ut för fortsatt analys.

Det insamlade materialet som domaren lämnar kommer att hanteras konfidentiellt. Det är endast vi studenter och handledare som kommer ta del av materialet. Verksamheten och personen kommer att aidentifieras, vilket innebär att materialet i studien inte kan härledas till dig som deltagit i intervjun. Inspelningarna och den utskrivna texten kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. Deltagandet är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan någon motivering.

Du är välkommen att kontakta oss om du har några frågor eller vår handledare, Jonas Hallberg.

Med vänliga hälsningar,

Sara Salih och Annah Kjellson

Sara Salih
sara.salih@student.hv.se

Annah Kjellson
annah.kjellson@student.hv.se

Handledare
Jonas Hallberg
jonas.hallberg@hv.se

Bilaga 4 Intervjuguide (familjerättssekreterare)

Arbetet med vårdnadstvister (Bakgrundsfrågor)

1. Hur länge har du arbetat på Familjerätten?
2. Berätta lite om din utbildning och erfarenhet?
3. Hur har du fått kunskap om våld i nära relationer?

Våld

4. Hur ofta förekommer våld i vårdnadstvister enligt din erfarenhet?
5. Vem av föräldrarna är oftast våldsutövaren i ärenden?
6. Enligt din erfarenhet vem är det som oftast ger information om att våld har förekommit?
7. Hur bedömer du trovärdigheten kring uppgifter om våld? (om dom saknas)
8. Vilka strategier har ni för att upptäcka våld?
9. Har du märkt några skillnader eller likheter på hur domstolen ser på våld jämfört med hur ni ser på det?
10. Vad är det för skillnader i fall där det förekommit våld i relationen jämfört med fall där det enbart handlar om konflikter?

Samarbete hinder och möjligheter

11. Hur skulle du beskriva begreppet samarbetssvårigheter?
12. Kan du ge några exempel på vad som oftast brukar utgöra samarbetssvårigheter mellan föräldrar?
13. Hur uppfattar du samarbetet mellan föräldrar om våld förekommit?
14. Vilka förväntningar kring samarbete har du på en förälder som blivit utsatt för våld?
15. Uppfattar du att en förälders rädsla för den andra föräldern kan påverka samarbetet mellan de två?
Följdfråga: På vilket sätt? Kan du ge några exempel

Avslut

16. Hur ofta dömer domstolen i enlighet med era rekommendationer enligt din erfarenhet?
17. Finns det något ytterligare du vill tillägga som vi inte frågat om, men som du ändå tycker är viktigt att lyfta?

Bilaga 5 Intervjuguide advokat

Arbetet med vårdnadstvister (bakgrundsfrågor)

1. Hur länge har du arbetat som advokat med familjerättsliga frågor?
2. Hur kommer du i kontakt med frågor rörande vårdnadstvister och våld?

Våld

3. Vi utgår en hel del från rapporten "Våld är inget undantag" framtagen av Jämställdhetsmyndigheten och i rapporten framgår det att domstolar omskriver uppgifter om våld till samarbetssvårigheter. Vad tror du det beror på?
4. Vem är oftast våldsutövaren i vårdnadstvister enligt din uppfattning?
5. Hur skulle domstolen kunna beakta våldet i större uträkning för att skydda barnen mot våldsutövande föräldrar?
6. Uppfattar du att våld beaktas i mindre uträkning när det saknas bevis för att våldet har ägt rum?

Samarbete hinder och möjligheter

7. Hur skulle du beskriva begreppet samarbetssvårigheter

Avslut

8. Finns det något ytterligare du vill tillägga som vi inte frågat om, men som du ändå tycker är viktigt att lyfta?

Bilaga 6 Intervjuguide (domare)

Arbetet med vårdnadstvister (bakgrundsfrågor)

1. Hur länge har du arbetat på tingsrätt?
2. Hur har du fått kunskap om våld i nära relationer?

Våld

3. Vem är oftast våldsutövaren i vårdnadstvister?
4. Vad anser du skulle krävas för att domstolen ska skriva fram våld i sina beslut för att skydda barnen mot våldsutövande föräldrar?
5. Hur ofta dömer ni i enlighet med familjerättens förslag till beslut?
6. Uppfattar du att våld beaktas i mindre utsträckning när det saknas bevis för att våldet har ägt rum?
7. Hur vanligt är det att tingsrätten beslutar om umgänge trots att en förälder motsätter sig det?

Samarbete hinder och möjligheter

8. Vi utgår en hel del från rapporten "Våld är inget undantag" framtagen av Jämställdhetsmyndigheten och i rapporten framgår det att domstolar omskriver uppgifter om våld till samarbetssvårigheter. Vad tror du det beror på?

Avslut

9. Finns det något ytterligare du vill tillägga som vi inte frågat om, men som du ändå tycker är viktigt att lyfta?